

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

“Devolutsioon kui vahend demokraatlikus iseseisvumisprotsessis Šotimaa näitel”

Martin Mändveer

Juhendaja: Rein Toomla

Tartu 2014

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....
Martin Mändveer

Sisukord

Sisukord	3
Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline alus	5
2. Šotimaa iseseisvusliikumise ajalugu	6
2. 1. Šotimaa ühinemine Inglismaaga	6
2. 2. Tee 1979. aasta referendumini	7
3. Šotimaa devolutsioon	12
3. 1. Devolutsiooni seaduslik alus ja Šotimaa institutsioonid	12
3. 1. 1. Šotimaa seadus	12
3. 1. 2. Šotimaa Parlament	13
3. 1. 3. Šotimaa Parlamendi koosseisud	14
3. 1. 4. Šotimaa Valitsus	15
3. 1. 5. Õigussüsteem	16
3. 1. 6. Majandusküsimused	17
3. 2. Tee 2014. aasta iseseisvusreferendumini	18
4. Šotimaa setsessioon	20
4. 1. Šotimaa setsessiooni seaduslikkus	20
4. 2. Šotimaa setsessiooni tunnused	23
4. 3. Šotimaa setsessiooni majanduslikud põhjused	27
5. Erakondade devolutsiooni- ning iseseisvuspoliitika	29
5. 1. Šoti Rahvuspartei	29
5. 2. Teised erakonnad	32
5. 3. Erakondade võrdlus	34
5. 4. Järeldus	36
Kokkuvõte	38
<i>Summary</i>	40
Kasutatud kirjandus	43

Sissejuhatus

2014. aasta septembris toimuval referendumil otsustavad šoti valijad Šotimaa iseseisvuse üle. Ilmselt oleks tegu Euroopa kõige valutuma iseseisvumisprotsessiga suuremast emamaast, mis ei ole seotud sõdade ega revolutsioonidega, vaid rahva tahte avaldamisega referendumil, milleni jõudmiseks on kasutatud vaid demokraatlikke vahendeid. Selleks vahendiks oli eelkõige devolutsioon ning Šotimaa omavalitsus, millele pandi alus 1998. aastal. Antud töö keskendub devolutsiooni hindamisele Šotimaa iseseisvumisprotsessi kontekstis, mis hõlmab Šotimaa omavalitsuse kujunemise ajaloo, praeguse Šotimaa poliitilise ja õigusliku staatuse, peamiste iseseisvumise poolt- ja vastuargumentide ning erinevate parteide vaadete hindamist.

Ajalooliselt on olulisemad küsimused, kuidas kahe devolutsioonireferendumini ning eesseisva iseseisvusreferendumini üldse jõuti ning millistel põhjustel 1979. aasta referendum läbi kukkus. Töö üks kahest empiirilisest osast analüüsib Šotimaa omavalitsuslikku staatust 1998. aasta Šotimaa seaduse ning selle 2012. aasta seadusemuudatuste alusel, kirjeldab Šotimaa institutsioonide ülesehitust ning analüüsib Šotimaa sisepoliitikat devolutsiooni kestel.

Olulise aspektina tuleb vastus anda ka küsimusele, kuidas on Šotimaal üldse õiguslikult võimalik iseseisvuda ning kuidas suhestuvad iseseisvumisega 1707. aasta Šotimaa ja Inglismaa ühinemisseaduseid. Teoreetilise osana tuleb võrrelda Šotimaa iseseisvumiseks välja käidud argumente teiste setsessioonile iseloomulike põhjendustega.

Töö teine suurem empiiriline osa hõlmab Šotimaa ja Suurbritannia suuremate erakondade poliitiliste vaadete analüüsimist lähtuvalt just nende suhtumisest devolutsiooniprotsessi ning Šotimaa iseseisvumisse. Eelkõige tuleb võrrelda parteide seisukohti lähtuvalt nende ametlikest väljaannetest valimisprogrammide näol.

Töö eesmärgiks on hinnata Šotimaa devolutsiooni ning vastata küsimusele, kas devolutsioon on šotlaste jaoks eesmärk omaette või on tegu kõigest vaheetapiga teel iseseisvusele või hoopis vahendiks, millega oma iseseisvusele suunatud eesmärgi täide viia. Vastus sellele ei saa olema üldine, vaid sõltub erinevate vaadetega erakondade poliitikast ning ametlikest seisukohtadest Šotimaa omavalitsuse ja iseseisvuse suhtes.

1. Teoreetiline alus

Käesolev töö käsitleb mitmeid iseseisvusega seotud mõisteid. Šoti Rahvusparteid on ajalooliselt peetud separatistlikuks parteiks, sest tema peamiseks taotluseks on alati olnud iseseisva Šotimaa riigi eraldumine Suurbritannia koosseisust. Separatism on liikumine suurema autonoomia poole, võides iseenesest hõlmata nii püüdlusi iseseisva riigi poole kui ka laiema autonoomia poole sama riigi koosseisus. Piirkonna täieliku eraldumise protsessi suurema riigi koosseisust nimetatakse setsessiooniks.¹

Devolutsioon on keskvalitsuse võimu andmine madalama astme võimudele, milleks võivad olla nii osariigid, piirkonnad kui kohalikud omavalitsused. Selleks ei muudeta tavaliselt mitte põhiseadust, vaid kehtestatakse vastavad eriseadused iga devolveerunud (inglise k. *devolved*) piirkonna jaoks. Erinevalt föderalismist jääb devolutsiooni korral kehtima unitaarne riigikord.² Kui mitmetes riikides räägitakse pigem võimu detsentralisatsioonist, siis devolutsiooni mõistet on rohkem kasutatud Suurbritannias ja Hispaanias. Samas on mõistritel ka selge erinevus. Detsentralisatsiooni korral toimub üldine võimu koondamine madalama astme üksustele, devolutsioon aga hõlmab enamasti üht või mitut piirkonda, kuid mitte tervet riiki.

Samas riigis võib devolutsioon erineda ka piirkondade lõikes ehk piirkondadele antav võim ei pea olema samaväärne, vaid sõltub kohalike elanike tahtest ise teatud otsuseid langetada ning keskvalitsuse tahtest selline võim madalama tasandi üksusele üle anda. Kuna devolutsiooni korral saavutatakse võimu detsentralisatsiooniga sarnane tulemus, kuid seda ainult kindlates piirkondades ning ebaühtlases ulatuses, siis võib devolutsiooni pidada detsentralisatsiooni eriliigiks.

Devolutsiooni peetakse võimaluseks leevendada pingeid riigi erinevate piirkondade ning rahvus- ja usurühmade vahel. Nii on devolutsiooniideed levinud paljurahvuselistes riikides nagu Sri Lanka ja Indoneesia. Lisaks võib devolveerunud piirkondadeks pidada Ahvenamaad Soomes ning mitmeid piirkondi Itaalias ja Hispaanias. Suurbritannias on devolveerunud peale Šotimaa veel Wales, Põhja-Iirimaa ning Suur-Londoni piirkond.³

¹ **Toomla**, Rein (2012). *Setsessioon – argumentid argumentide vastu*. Maailmast 2012, Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk. 132-133.

² **Hauss**, Charles. *Devolution*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/155042/devolution (külastatud 15.05.2014).

³ *Ibid.*

2. Šotimaa iseseisvusliikumise ajalugu

2. 1. Šotimaa ühinemine Inglismaaga

Šotimaa tekkis iseseisva riigina 9. sajandil kui mitmed väikeriigid ja –rahvad ühendati ühise Šoti kuninga valitsemise alla. Peagi tekkisid šotlastel tihedamad kontaktid erinevate Inglismaa rahvastega ning 13.-15. sajandil toimus Šoti- ja Inglismaa vahel mitmeid sõdasid. Šoti iseseisvussõdade ajastu on andnud palju alust ka šoti rahvuslusele.⁴

Pärast Inglismaa kuninganna Elizabeth I surma 1603. aastal tõusis Inglismaa troonile Elizabethi lähim sugulane, Šotimaa kuningas James VI. Võim koondus siiski Inglismaale ning Šotimaa valitsev seisus otsustas oma majanduslike huvide kaitsmiseks 1707. aastal Šotimaa Inglismaaga ühendada ning Šotimaa Parlamendi laiali saata.⁵ Šotimaa elanikud said peamise hüvena Inglismaal vaba kauplemise õiguse⁶ ja säilitasid eraldiseisva õigussüsteemi⁷ ning iseseisva riigikiriku (inglise k. *Church of Scotland*)⁸, kuid samal ajal tunnustasid pärast Inglise Vabariiki troonile tõusnud Hannoveri dünastiat Šoti Stuartite dünastia asemel.⁹

Ühinemisseadused (inglise k. *Acts of Union*) tekitasid Šotimaa ja Inglismaa kuningriikide asemel Suurbritannia Kuningriigi, rõõpnimega Ühendkuningriigi.¹⁰ Peale valitseva seisuse toonane ühinemisotsus Šotimaal toetust ei leidnud. Juba Inglise Vabariigi, aga ka hilisema Hannoveri dünastia ajal puhkes Šotimaal mitmeid rahvuslikke ülestõuse (jakobiitide ülestõusud, 1688-1746) Stuartite dünastia taastamiseks, kuid pärast nende mahasurumist šotlaste rahvuslus vaibus.¹¹

⁴ **Munro**, C. R. (1999). *Scottish Devolution: Accommodating a Restless Nation*. International Journal on Minority & Group Rights - Vol. 6, Issue 1. Lk. 100.

⁵ *Ibid.*, lk. 100-105.

⁶ *Union with England Act 1707*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/aosp/1707/7/contents (külastatud 15.05.2014). *Section VI*.

⁷ *Ibid.*, *Section XIX*.

⁸ *Ibid.*, *Section XXV*.

⁹ *Ibid.*, *Section II*.

¹⁰ *Act of Union*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/614670/Act-of-Union (külastatud 15.05.2014).

¹¹ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 100-105.

2. 2. Tee 1979. aasta referendumini

Šotimaa eraldumise küsimus tõusetus uuesti 19. sajandil kui erinevad liikumised hakkasid toetama kas täielikku Šotimaa iseseisvust või omavalitsust (inglise k. *home rule*). 1885. aastal viidi läbi halduslik devolutsioon (inglise k. *administrative devolution*), millega moodustati Šotimaa Amet (inglise k. *Scotland Office*), mis tegutses Suurbritannia Valitsuse Šotimaa haldusorganina. Šotimaa Amet sai endale mitmed haldusülesanded tervishoiu, hariduse, õiguse, põllumajanduse ja kalanduse muudes valdkondades, mida kuni 1998. aasta Šotimaa seaduse vastuvõtmiseni üksikutel kordadel ka täiendati. Šotimaa Ametit asus juhtima Suurbritannia Valitsuse koosseisu kuuluv Šotimaa riigisekretär.^{12,13}

1934. aastal asutati iseseisvust ja omavalitsust pooldavate erakondade ühinemisel Šoti Rahvuspartei (inglise k. *Scottish National Party - SNP*), kuid selle toetus jäi Euroopa natsionalistlike ja fašistlike jõudude võimuletuleku ning Teise maailmasõja tõttu marginaalseks. Omavalitsuse idee kogus uuesti jõudu pärast sõda kui 1949. aastal kirjutas üle kahe miljoni šotlase alla Šotimaa omavalitsust taotlevale palvekirjale (inglise k. *Scottish Covenant*). Suurest osavõtust hoolimata palvekiri soovitud eesmäärke kaasa ei toonud.¹⁴

Šotlaste toetus jagunes pikalt Tööpartei ja Konservatiivse Partei vahel enam-vähem võrdselt. 20. sajandi keskpaiku hakkas populaarsust koguma Tööpartei. 1967. aasta valimistel võitis Šoti Rahvuspartei Suurbritannia Parlamendis esimese mandaadi ning on seal pidevalt esindatud olnud kuni tänase päevani. Et mitte kaotada oma toetust Šoti Rahvusparteile, hakkas Tööpartei valitsus 1969. aastal koostama Šotimaa omavalitsuse kava, millega tuldi välja 1973. aastal. See toetas Šotimaa Parlamendi loomist ning 1998. aasta Šotimaa seadusega sarnaste õiguste andmist Šotimaa institutsioonidele.¹⁵ Šotimaa eraldumist – küll erineval määral – taotlesid ka Liberaaldemokraadid ning Šoti Rahvuspartei.¹⁶

Pärast Põhjamerest nafta leidmist 1970. aastal hakkas Šoti Rahvuspartei toetus veelgi tõusma ning sellega koos sai Šotimaa omavalitsuse idee rahva seas populaarsemaks.

¹² *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 107.

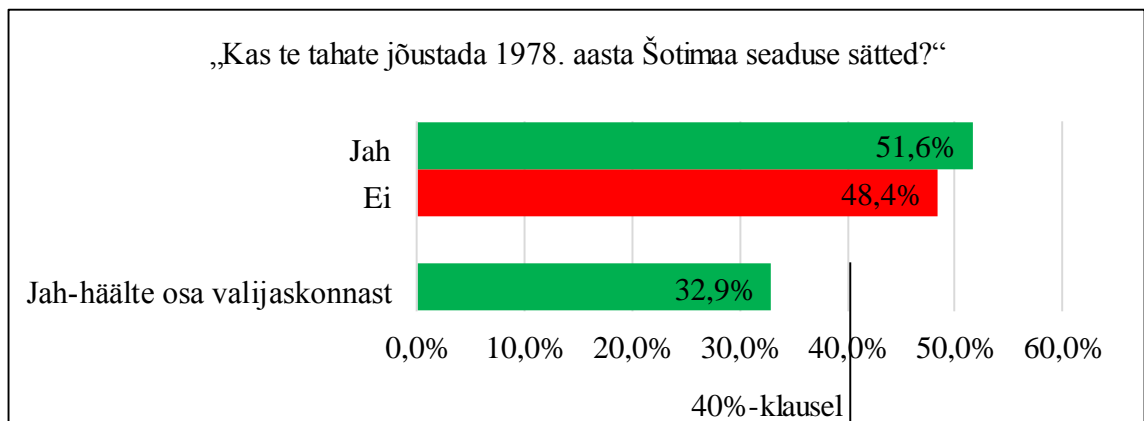
¹³ *History of devolution*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/About/Factfile/18060/11550 (külastatud: 18.05.2014).

¹⁴ **Macleod**, Isabail C. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014). Lk. 23-24.

¹⁵ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 110.

¹⁶ *Op. cit.*, **Macleod**, Isabail C. Lk. 23.

1974. aasta Suurbritannia Parlamendi valimistele mindi juba loosungiga: „See on meie nafta!“, mis tagas Šoti Rahvusparteile erakordse toetuse – koguni kolmandiku Šotimaa valijaskonnast.¹⁷ Esimene Šotimaa seaduse eelnõu võttis eeskujuks 1973. aastal välja pakutud kava. 1976. aastal see aga parlamendi toetust ei saanud ning referendumini jõudis alles 1978. aasta seaduseelnõu. Eelnõu oli võrreldes 1998. aasta Šotimaa seadusega palju tagasihoidlikum, sest nägi ette Šotimaa Parlamendi otsuste heakskiitmist Suurbritannia Parlamendi poolt enne otsuste jõustumist.¹⁸

Joonis 1: 1979. aasta Šotimaa devolutsioonireferendum¹⁹

1979. aasta referendumil toetas devolutsiooni üle poole šotlastest, kuid vähesel osaluse tõttu esindasid jah-hääled kõigest 32,9% valijaskonnast, mis oli vähem kui nõutud 40%. Pärast ebaõnnestunud referendumit korraldati Tööpartei valitsusele umbusaldushääletus, mille järel korraldati uued parlamendivalimised. Šoti Rahvusparteid tabas nendel aga teine suur tagasilöökk, kaotades Suurbritannia Parlamendis 9 kohta 11-st.²⁰

¹⁷ **Cameron**, Ewen A. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014). Lk. 25.

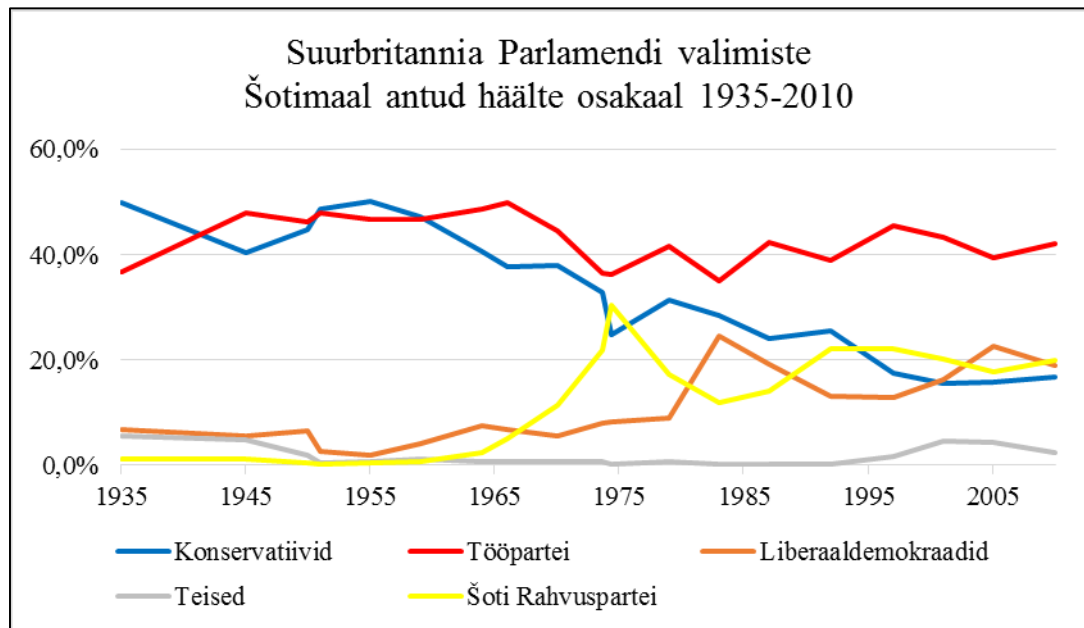
¹⁸ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 111.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

2. 3. Tee 1997. aasta referendumi

Suurbritannia Valitsuse Šotimaa riigisekretärisse suhtuti Šotimaal rohkem kui koloniaalkubeneri. Selline suhtumine võimendus eriti siis kui toetus Šotimaa konservatiividele 1987. aasta valimistel tugevalt langes. Lisaks ei pööratud Suurbritannia Parlamendis Šotimaa küsimustele eriti palju tähelepanu. 1907. aastast tegutseb Suurbritannia Parlamendis kõiki Šotimaa saadikuid hõlmav Šotimaa suur komisjon (inglise k. *Scottish Grand Committee*), mille õigused Šotimaaga seotud seaduseelnõude koostamisel on siiski jäänud väikseks. 1979. aastast tegutseb Suurbritannia Parlamendis veel Šotimaa asjade komisjon, mille eesmärgiks ongi Šotimaaga seotud seaduseelnõude koostamine. Šotimaaga seotud komisjonides lahendasid Šotimaa küsimusi küll enamasti Šotimaa saadikud, kuid Suurbritannia Parlamendi kogutöös jäid Šotimaa küsimused tugevalt tagaplaanile.²¹

Joonis 2: Suurbritannia Parlamendi valimiste Šotimaal antud häälte osakaal 1935-2010²²

1980. aastate Margaret Thatcheri Konservatiivse Partei valitsus seisis Šotimaa omavalitsusele tugevalt vastu. Reaktsioonina sellele taastus šotlaste toetus Tööparteile ja Šoti Rahvusparteile. Esimene kogus 1987. aasta valimistel 50 Šotimaa mandaati 72-st ning Šoti Rahvuspartei toetus küündis 1992. aasta Suurbritannia Parlamendi valimistel

²¹ *Op. cit.*, Munro, C. R. Lk. 112.

²² *British Electoral History since 1832*. History Learning Site. Kättesaadav arvutivõrgus: www.historylearningsite.co.uk/British_Electoral_History_1832.htm (külastatud: 15.05.2014).

viiendikuni Šotimaal antud häältest.²³ Konservatiivse Partei toetus langes Šotimaal sel perioodil drastiliselt ning 1997. aasta Suurbritannia Parlamendi valimistel ei saanud partei Šotimaalt enam ühtegi mandaati.²⁴

Tööpartei asus pärast 1987. aasta valimisi taaskord otsima viise Šotimaa omavalitsuse toetamiseks, lootes sellega säilitada oma toetust Šoti valijate seas ning arvestades Šoti Rahvuspartei populaarsuse pidevat kasvu. 1989. aastal moodustasid šotlastest Suurbritannia Parlamendi ja Euroopa Parlamendi liikmed ning kohalike omavalitsuste esindajad Šotimaa Konstitutsioonikogu (inglise k. *Scottish Constitutional Convention*). Konstitutsioonikogu tööst ei võtnud osa konservatiivid, kes ei toetanud Šotimaa omavalitsuse ideed, ning Šoti Rahvuspartei, kelle jaoks oli ainus rahuldav eesmärk Šotimaa iseseisvumine. 1990. aastal avaldas Konstitutsioonikogu raporti, milles toetas seadusandliku võimuga Šotimaa Parlamendi loomist.²⁵

1995. aastal valmis Konstitutsioonikogul põhjalik Šotimaa omavalitsuse kava, mis nägi ette seadusandliku võimuga Šotimaa Parlamendi loomist. Kava järgi oleks Suurbritannia Parlamendi otsustada jäänud riigile tähtsamad – riigikaitse, immigratsiooni, sotsiaalkindlustuse ning tähtsamad majandus- ja rahandusküsimused.²⁶

1997. aastal jõuti teise devolutsioonireferendumini. Olgugi, et 1979. aasta referendumi küsimus oli sõnastatud teisiti, oli mõlema referendumi eesmärgiks luua Šotimaa omavalitsus koos parlamendiga. Kui 1979. aastal toetas devolutsiooni 51,6% hääletajatest, siis 1997. aastal juba 74,3% (Joonis 3). Kuna referendumist osavõtt oli 60,4%, siis hääletas iseseisvuse poolt üle 40% hääleõiguslikest šotlastest. Šotlased toetasid ka Šotimaa Parlamendile maksumäära muutmise õiguse andmist, kuigi seda toetas veidi väiksem osa hääletanutest – 63,5%.

Šoti Rahvuspartei pidas omavalitsust ja devolutsiooni liiga väheseks ning tahtis lisada kolmanda küsimusena: „kas nõustute, et Šotimaa peaks olema iseseisev riik?“, kuid

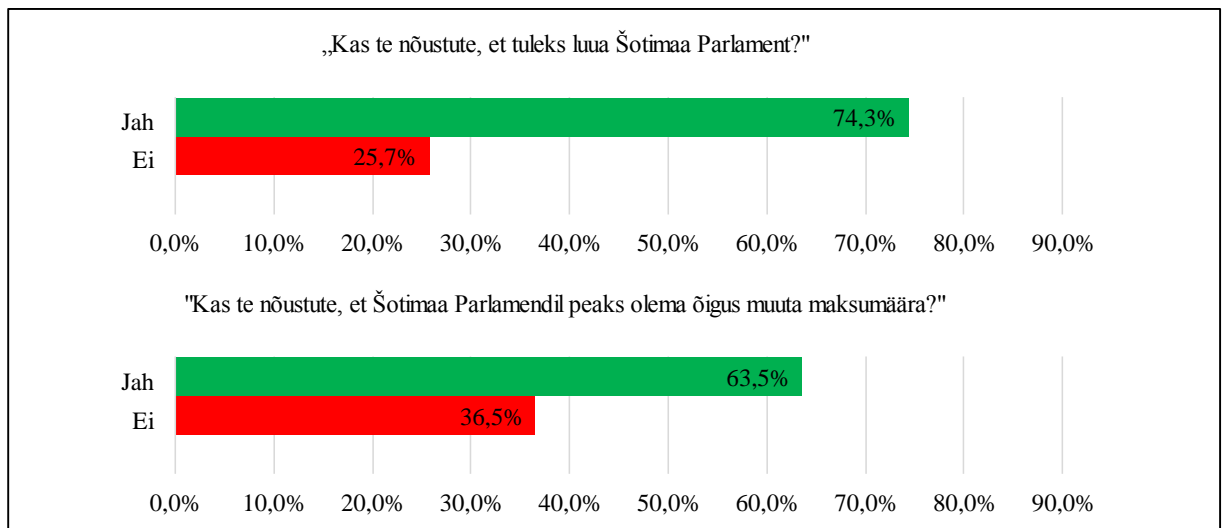
²³ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 111.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 113.

²⁶ *Scotland's Parliament. Scotland's Right.* Scottish Constitutional Convention. Kättesaadav arvutivõrgus: www.almac.co.uk/business_park/scc/scc-rep.htm (külastatud 18.05.2014).

Suurbritannia Valitsus jättis selle küsimuse referendumilt välja. Lõpuks otsustas ka Šoti Rahvuspartei toetada referendumil mõlemale küsimusele vastamist jah-vastusega.²⁷

Joonis 3: 1997. aasta Šotimaa referendumi küsimused.²⁸

²⁷ *The Devolution Debate This Century*. Referendum – BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/c20scot.shtml (külastatud: 15.05.2014).

²⁸ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 114.

3. Šotimaa devolutsioon

3. 1. Devolutsiooni seaduslik alus ja Šotimaa institutsioonid

3. 1. 1. Šotimaa seadus

Pärast 1997. aasta referendumit asus Suurbritannia parlament koostama Šotimaa seadust²⁹ (inglise k. *Scotland Act*) ehk praeguse devolveerunud Šotimaa raamseadust. Selle koostamisel oli suur osa 1997. aasta valimistel võimule pääsenud Tööparteil, mis oli üha tugevamalt devolutsiooni toetamas, et peatada Šoti Rahvuspartei populaarsuse kasv Tööpartei arvelt.³⁰

Seaduse koostamisel tekkis mitmeid vaidluseid, mis tulenesid erakondade erinevast nägemusest, mida devolutsioon tähendada võiks. Šoti Rahvuspartei ja Liberaaldemokraatide suuremat omavalitsust ning konservatiivide tugevama keskvõimu säilitamist taotlevad ettepanekud jäeti suures osas seadusest välja. Seadus ei määra spetsiifilisi õiguseid Šotimaa Parlamendile, vaid sisaldab kataloogina selle õiguste piiranguid ning määrab Šotimaa Parlamendile edasiste õiguste delegeerimise korra. Seadus jõustus 1998. aasta novembris.³¹

2007. aastal moodustasid opositsioonierakonnad Šotimaa devolutsiooni hindava komisjoni („Calmani komisjoni“), mille 2009. aasta lõppraport pidas Šotimaa senist devolutsiooni edukaks.³² Raporti koostamise eesmärgiks oli arendada Šotimaa devolutsiooni, jättes piirkonna siiski Suurbritannia koosseisu.³³ Šoti Rahvuspartei vähemusvalitsus vaidles raportile suures osas vastu, nõudes veelgi suuremaid õiguseid. Kui Suurbritannia Valitsus ning Šotimaa opositsioon hakkasid välja töötama Calmani raportil põhinevat 1998. aasta Šotimaa seaduse muudatust, jäi Šotimaad valitsev Šoti Rahvuspartei sellest eemale. Partei vastuseis püsis kuni 2012. aastani, kui pärast kahe valitsuse vahelisi läbirääkimisi seadusemuudatus (inglise k. *Scotland Act 2012*) siiski

²⁹ *Scotland Act 1998*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/contents (külastatud: 15.05.2014).

³⁰ **Winetrobe**, Barry K. (2011). *Enacting Scotland's 'Written Constitution': The Scotland Act 1998*. Parliamentary History (Wiley-Blackwell) – Vol. 30, Issue 1. Lk. 87.

³¹ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 114.

³² *Serving Scotland Better: Scotland and the United Kingdom in the 21st Century; Final Report – June 2009*. Commission on Scottish Devolution. Kättesaadav arvutivõrgus: www.commissiononscottishdevolution.org.uk/uploads/2009-06-12-csd-final-report-2009fbbookmarked.pdf (külastatud: 15.05.2014). Lk. 5

³³ *Ibid.* Lk. 3.

vastu võeti.³⁴ 1998. aasta Šotimaa seadus koos 2012. aasta seadusemuudatustega on devolveerunud Šotimaa raamseaduseks kuni praeguse ajani.

3. 1. 2. Šotimaa Parlament

Seadusega loodi 129-kohaline Šotimaa Parlament³⁵, mille 73 mandaati jagatakse Suurbritannia Parlamendi alamkojaga sarnaselt majoritaarse esinduslikkuse põhimõttel ning 56 mandaati proportsionaalse esinduslikkuse põhimõttel.³⁶ Parlamendil on Šotimaal seadusandlik võim ning Šotimaa Parlamendi poolt vastu võetud seadused kinnitab Suurbritannia monarh.³⁷

Šotimaa seadusesse jäeti säte, mille järgi Šotimaa Parlamendi seadusandlik võim ei piira kuidagi Suurbritannia Parlamendi seadusandlikku võimu Šotimaa suhtes.³⁸ See tähendab, et Suurbritannia Parlamendil on iseenesest õigus Šotimaa Parlament laiali saata ning devolutsiooniprotsess lõpetada, kuigi selle võimatust tegelikus poliitilises olukorras on praeguseks nentunud ka Konservatiivne Partei. Niisamuti ei ole tegelikult mõeldav Suurbritannia Parlamendi seadusandlus nendes valdkondades, mis on juba delegeeritud Šotimaa Parlamendile.³⁹ Kuna sätte kohaldamise võimalust tegelikkuses ette ei kujutatud, soovisid Liberaaldemokraadid ja Šoti Rahvuspartei seda seaduseelnõust välja jätta. Konservatiivid soovisid seda sätet rangemalt järgida ning jätta Suurbritannia Parlamendile õigus iga Šotimaa Parlamendi otsus enda omaga asendada.⁴⁰

Šotimaa Parlamendil ei ole õigust otsustada küsimusi, mis on seotud monarhiaga, Inglismaa ja Šotimaa ühendusega ja Suurbritannia Parlamendiga ning lõpetada kõrgemate kohtute tegevust.⁴¹ Šotimaa Parlamendi seadusandlik võim on piiratud ka eraõiguse ja kriminaalõiguse reguleerimisel, maksude kehtestamisel ja pensionisüsteemi muutmisel.⁴²

Lisaks ei ole Šotimaa Parlamendil õigust oma võimu edasi delegeerida, registreerida erakondi, astuda kahepoolsetesse rahvusvahelistesse suhetesse, organiseerida riigikaitset

³⁴ *Holyrood to be given new income tax and borrowing powers*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-17458231 (külastatud: 15.05.2014). Lk. 3.

³⁵ *Scotland Act 1998. Section 1.*

³⁶ *Ibid. Schedule 1.*

³⁷ *Ibid. Section 28.*

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Op. cit.*, **Munro**, C. R. Lk. 115.

⁴⁰ *Op. cit.*, **Winetrobe**, Barry K. Lk. 92-93.

⁴¹ *Scotland Act 1998. Schedule 5.*

⁴² *Ibid. Schedule 4.*

või moodustada sõjaväeüksuseid ega otsustada teatud küsimusi muuhulgas rahanduse ja majanduse, kaubanduse ja tööstuse, energeetika, transpordi ja sotsiaalkindlustuse valdkonnas.⁴³ Kõikide eelnimetatud piirangute ületamisel võib Suurbritannia Valitsuse liikmeks olev Šotimaa riigisekretär seaduse vastuvõtmise protsessi peatada.⁴⁴

Paljudest piirangutest hoolimata on Šotimaa Parlamendil lai otsustusõigus tervishoiu, hariduse, sotsiaalmajutuse, regionaaltranspordi, keskkonna ja põllumajanduse küsimustes.⁴⁵ 2012. aasta seadusemuudatusega laiendati Šotimaa Parlamendi õiguseid maksude osas. Parlament saab nüüd tulumaksu määra kolme protsendi võrra tõsta või langetada ning kehtestada ka uusi makse.⁴⁶ 2012. aastal anti Šotimaa Parlamendile ka õigus teatud ulatuses liiklusreeglite muutmiseks.⁴⁷

3. 1. 3. Šotimaa Parlamendi koosseisud

Esimesed valimised Šotimaa Parlamenti toimusid 1999. aastal. Valimiste järel moodustasid valitsuskoalitsiooni Tööpartei ning liberaaldemokraadid, kes said kokku 73 mandaati. Parlamendil seisis ees ülesanne luua Šotimaale eriseadused, sest Šotimaa seadus oli loodud vaid tähtsamate institutsioonide raamseaduseks. Tööpartei ja liberaaldemokraatide koalitsioon jäi võimule ka pärast 2003. aasta valimisi, kuid veidi vähema – 67 mandaadiga.

2007. aasta valimised tõid Šotimaa poliitikas kaasa suurema muutuse. Senisel Tööpartei-Liberaaldemokraatide koalitsioonil jäi parlamendis enamusest puudu kolm kohta ning valimiste kõige edukamaks parteiks osutus Šoti Rahvuspartei, mis moodustas kõigest 47 mandaadiga vähemusvalitsuse, püsides võimul kuni 2011. aasta valimiseni. Nendel, seni viimastel valimistel saavutas Šoti Rahvuspartei aga suure võidu ning sai üksi enamusvalitsusena jätkata.

Joonisust 4 ilmnevad mitmed valimistrendid. Tööpartei toetus on aastatega pidevalt kahanenud ning nende valijate toetuse on endale saanud Šoti Rahvuspartei. Liberaaldemokraatide toetus püsis varasemalt küllaltki stabiilsena, kuid langes järsult 2011. aasta valimistega. Konservatiivide toetus on endiselt stabiilne, kuigi näitab samuti

⁴³ *Ibid. Schedule 5.*

⁴⁴ *Ibid. Section 35.*

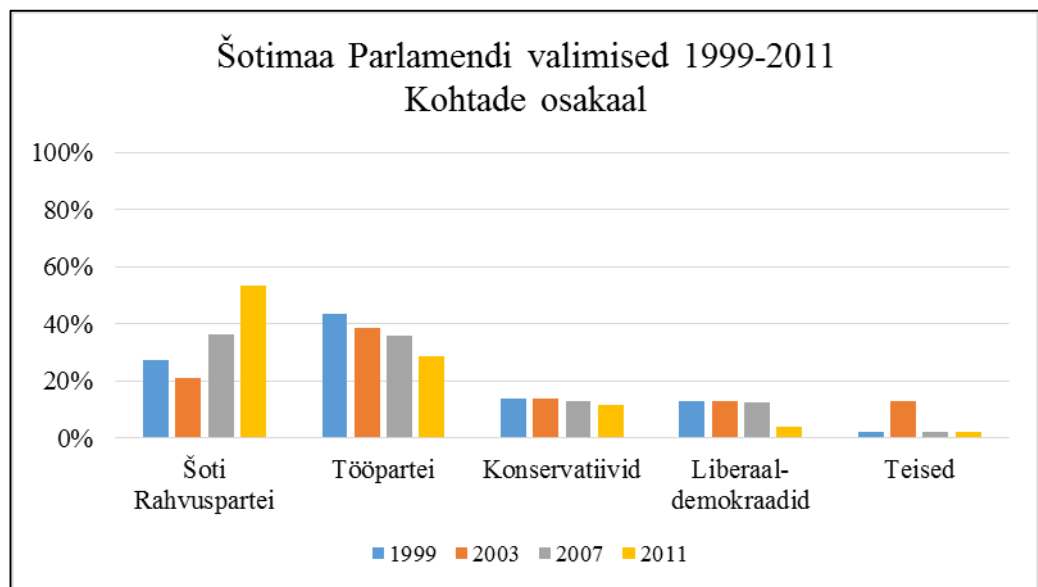
⁴⁵ **Simpson**, John M. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014). Lk. 6.

⁴⁶ *Scotland Act 1998. Schedule 23.*

⁴⁷ *Ibid. Sections 20-22.*

langemise märke. Šotimaa Rahvuspartei on Tööpartei ning viimati ka Liberaaldemokraatide arvelt oma toetust praktiliselt kahekordistanud, kogudes viimastel valimistel 44% häältest ning veidi üle poole parlamendi mandaatidest.

Teistest erakondadest tasub välja tuua veel Šoti Rohelise Partei, mis on ainsa väikeparteina olnud pidevalt Šotimaa Parlamendis esindatud. 2003. aasta valimistel sai see partei 7 mandaati, kogudes toetajaid nii Tööparteit kui Šoti Rahvusparteit. Tegu on ka ainsa parteiga peale Šoti Rahvuspartei, mis toetab Šotimaa iseseisvust.⁴⁸ Järgnevatel parlamendi koosseisudes on Šoti Roheline Partei olnud esindatud kahe saadikuga.

Joonis 4: Šotimaa Parlamendi valimised 1999-2011.⁴⁹

3. 1. 4. Šotimaa Valitsus

Šotimaa seadus nägi ette Šotimaa Täidesaatva Kogu (inglise k. *Scottish Executive*) moodustamise⁵⁰, mida hakkas juhtima Šotimaa Parlamendi välja pakutud⁵¹ ning Suurbritannia monarhi poolt ametisse nimetatud peaminister.⁵² Teised valitsuse ministrid määrab ametisse peaminister.⁵³ Kui 2007. aasta valimistega tuli võimule Šoti Rahvuspartei, muudeti Šotimaa Täidesaatva Kogu nimi mitteametlikult Šotimaa

⁴⁸ *Independence*. Scottish Greens. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scottishgreens.org.uk/independence/ (külastatud: 15.05.2014).

⁴⁹ *Scotland / UK; Elections*. Parties and Elections in Europe. Kättesaadav arvutivõrgus: www.parties-and-elections.eu/scotland2.html (külastatud: 15.05.2014).

⁵⁰ *Scotland Act 1998. Section 44*.

⁵¹ *Ibid. Section 46*.

⁵² *Ibid. Section 45*.

⁵³ *Ibid. Section 47*.

Valitsuseks. Värsked opositsioonierakonnad küll kritiseerisid Šoti Rahvuspartei valitsuse otsust, kuid läksid sellega suures osas kaasa, nimetades seda Šoti Rahvuspartei valitsuse esimeseks vajalikuks „töövõiduks“.⁵⁴ 2012. aasta seadusemuudatusega nimetati Šotimaa Täidesaatev Kogu ametlikult Šotimaa Valitsuseks.⁵⁵

Nr.	Peaminister	Partei	Koalitsioonikaaslased	Parlamendi koosseis	Ametiaeg
1.	Donald Dewar	Tööpartei	Liberaaldemokraadid	I	1999-2000
2.	Henry McLeish	Tööpartei	Liberaaldemokraadid	I	2000-2001
3.	Jack McConnell	Tööpartei	Liberaaldemokraadid	I-II	2001-2007
4.	Alex Salmond	Šoti Rahvuspartei	-	III-IV	2007-2014

Tabel 1: Šotimaa valitsusjuhid 1999-2014.⁵⁶

Šotimaa seaduse järgi on Šotimaa Valitsuse liikmeteks ka riigiprokurörist lordadvokaat (inglise k. *Lord Advocate*) ning tema asetäitjast ülemõigusnõustaja (inglise k. *Solicitor General*)⁵⁷, kelle pakub välja Šotimaa peaminister ning nimetab ametisse Suurbritannia monarh.⁵⁸ Ministrid saavad nimetada ametisse teisi riigiteenistujaid, kes moodustavad eraldiseisva Šotimaa Administratsiooni (inglise k. *Scottish Administration*).⁵⁹

3. 1. 5. Õigussüsteem

Šotimaal ja Inglismaal on ajalooliselt säilinud eraldi õigussüsteem. Šoti õigussüsteem on segu mandrieuroopalikust süsteemist ning angloameerika tüüpi tavaõigusest. Suuremad erinevused Inglismaa õigusega esinevad kriminaal-, asja-, perekonna- ja pärimisõiguses. Devolutsioonist ja õigussüsteemide erinevusest olenemata jäeti ka kriminaal- ja eraõiguse regulatsiooni muutmise õigus Suurbritannia Valitsuse Šotimaa Ametile ning Suurbritannia Parlamendile.⁶⁰

Šotimaa kriminaalmenetluses on kõrgeima astme kohtuks Kõrgem Justiitskohus (inglise k. *High Court of Justiciary*), kuid tsiviilmenetluse kohtuasjade kõrgeima astme kohtuks

⁵⁴ *Scottish Executive renames itself*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6974798.stm (külastatud: 15.05.2014).

⁵⁵ *Scotland Act 2012*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/11/contents (külastatud: 15.05.2014). *Section 12*.

⁵⁶ *Scotland / UK; Governments. Parties and Elections in Europe*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.parties-and-elections.eu/scotland1.html (külastatud: 15.05.2014).

⁵⁷ *Õigusvaldkonna ametid – Šotimaa*. European e-justice. Kättesaadav arvutivõrgus: e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-sc-maximizeMS-et.do?member=1 (külastatud 15.05.2014).

⁵⁸ *Scotland Act 1998. Section 48*.

⁵⁹ *Ibid. Section 51*.

⁶⁰ *Op. cit., Munro, C. R. Lk. 114*.

on Suurbritannia Ülemkohus.⁶¹ Liberaaldemokraadid ja Šoti Rahvuspartei taotlesid ka Šotimaa Konstitutsioonikohtu loomist, mis oleks järginud mandrieuroopalikku kohtumenetlust. Sellistest taotlustest olenemata pandi devolutsiooniküsimuste kõrgeima astme kohtu ülesanded samuti Suurbritannia Ülemkohtule.⁶²

3. 1. 6. Majandusküsimused

Šotimaal on oma riigikassa (inglise k. *Scottish Consolidated Fund*), millesse teeb makseid Suurbritannia Valitsuse Šotimaa riigisekretär. Riigikassat haldab Šotimaa Valitsus.⁶³ Šotimaa riigisekretär võib taotleda Suurbritannia riigikassast laenu eelarve puudujäägi katmiseks 500 miljoni naelsterlingi ulatuses.⁶⁴ Riigikassa üle teostab kontrolli Šotimaa kindralaudiitor (inglise k. *Auditor General*), kelle määrab ametisse Suurbritannia monarh.⁶⁵

Šotimaa Parlamendil on õigus vähesel määral muuta tulumaksu määra. Selle õiguse ulatuse määrab Suurbritannia Valitsus.⁶⁶ Maksumäära muutmine Šotimaa Parlamendi poolt on Suurbritannias vastuoluline teema ning hoolimata referendumi tulemusest lisati seadustati see õigus vaid sümboolsel tähendusel.⁶⁷ Seni pole Šotimaa Parlament seda õigust ka kasutanud.⁶⁸

2000. aastatel laiendati Šotimaa devolutsiooni majandusvaldkonnas. 2005. aastal sai Šotimaa Valitsus Suurbritannia Transpordiametilt kontrolli Šotimaa raudteede üle.⁶⁹ 2008. aastal anti üle mitmed mereplaneerimise valdkonnad ning laiendati Šotimaa Valitsuse administratsiooni 200 meremiili kaugusele rannikust ehk kogu Šotimaad ümbritseva majandusvööndi üle. Nafta- ja gaasimaardlate administratsioon on jäänud Suurbritannia Valitsusele.⁷⁰

⁶¹ *Õiguskorraldus – Šotimaa*. Euroopa Justiitsvärgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kättesaadav arvutivõrgus: ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_sco_et.htm (külastatud: 15.05.2014).

⁶² *Op. cit.*, **Winetrobe**, Barry K. Lk. Lk. 94.

⁶³ *Scotland Act 1998. Section 64.*

⁶⁴ *Ibid. Section 67.*

⁶⁵ *Ibid. Section 69.*

⁶⁶ *Ibid. Section 73.*

⁶⁷ *Op. cit.*, **Winetrobe**, Barry K. Lk. Lk. 93

⁶⁸ *Scottish independence: Why hasn't Holyrood used its tax varying powers?* BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-26630498 (külastatud: 15.05.2014).

⁶⁹ *Executive in £325m rail takeover.* BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/4185185.stm (külastatud: 15.05.2014).

⁷⁰ *Scotland handed sea planning role.* BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/north_east/7752324.stm (külastatud: 15.05.2014).

2009. aasta Calmani komisjoni raporti põhjal⁷¹ koostatud Šotimaa seaduse 2012. aasta muudatustega anti Šotimaa Parlamendile õigus kinnitada oma tulumaksumäär ja kehtestada teisi makse ning võtta lisaks 500 miljonile naelsterlingile kuni 2,2 miljardi naelsterlingi ulatuses laene investeringute tegemiseks.⁷²

3. 2. Tee 2014. aasta iseseisvusreferendumini

Esimene märk šotlaste suuremast iseseisvussoovist selgus 2007. aasta Šotimaa parlamendivalimistega, mille järel vahetas Šoti Rahvuspartei vähemusvalitsus välja

⁷¹ *Serving Scotland Better...* Lk. 7, 11.

⁷² *Scotland Act 2012. Section 32.*

Šotimaad kaheksa aastat valitsenud Tööpartei-Liberaaldemokraatide koalitsiooni. Uus valitsus teatas, et „tulevik ilma muutusteta ei ole enam võimalik“.⁷³ 2009. aastal, pärast üleriigilist arutelu iseseisvuse teemal, esitas Šoti Rahvuspartei valitsus plaani korraldada 2014. aastal iseseisvusreferendum mille opositsioonierakonnad juba varakult maha laitsid.⁷⁴ Pärast 2011. aasta Šoti Rahvuspartei valimisvõitu otsustas Šotimaa Parlament referendumiga edasi minna.⁷⁵

Opositsioonierakonnad soovisid kampaaniat läbi viia juba varem, kuid Šoti Rahvuspartei nägemus oli referendum korraldada paari aasta pärast. Pikem ettevalmistusperiood oli vajalik rahva seas iseseisvusidee kasvatamiseks.⁷⁶ Šotimaa Valitsusel oli kavas ainult üks küsimus, kuid pakuti välja ka võimalus lisada referendumile teine küsimus devolutsiooni laiendamiseks. Šoti Rahvuspartei alternatiivne laiema devolutsiooni kava hõlmas õigust otsustada kõikide tähtsamate maksumäärade ja pensionite suuruse üle. Opositsioon pakkus omakorda välja sellest leebema kava, millega oleks pensionite suurus ning käibemaksu ja töötukindlustusmaksu määrad jäänud Suurbritannia Parlamendi otsustada.⁷⁷

2012. aasta oktoobris sõlmisid Suurbritannia ning Šotimaa valitsused Edinburghi kokkuleppe, millega anti Šotimaa Parlamendile õigus korraldada 2014. aasta sügisel ühe küsimusega iseseisvusreferendum. Referendumi täpse kavandamise õigus anti samuti Šotimaa Parlamendile.⁷⁸ Referendum toimub 18. septembril ning selle küsimuseks on:

„Kas Šotimaa peaks olema iseseisev riik?“⁷⁹

⁷³ *Timeline: Scottish independence referendum*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19907675 (külastatud: 15.05.2014).

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ *SNP independence campaign 'starts today', conference told*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-15419108 (külastatud: 15.05.2014).

⁷⁷ *Timeline: Scottish independence referendum*.

⁷⁸ *Referendum on independence for Scotland*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence (külastatud: 15.05.2014).

⁷⁹ *Constitutional Reform*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/Topics/constitution (külastatud: 15.05.2014).

4. Šotimaa setsessioon

4. 1. Šotimaa setsessiooni seaduslikkus

Šotimaa iseseisvumine muudaks kehtetuks Šotimaa Inglismaaga ühinemise seaduse⁸⁰ (inglise k. *Union with England Act 1707*) ning sellega peaaegu identse Inglismaa Šotimaaga ühinemise seaduse⁸¹ (inglise k. *Union with Scotland Act 1706*). Millises osas ühinemisseadused kehtetuks muutuks, pole veel selge, kuigi seaduste peamine osa – Šotimaa ja Inglismaa ühendus – kaotaks kindlasti kehtivuse.

Senine devolutsioon ühinemisseadustega vastuollu ei läinud. Šotimaa Parlamendi loomine oli seadustega kooskõlas seni, kuni säilib kogu ühenduse elanikke esindav Suurbritannia Parlament. Niisamuti ei tulnud seadustest otsest keeldu Šotimaa omavalitsuse loomiseks. Šotimaa seadus sätestab, et ühinemisseaduseid tuleb arvesse võtta ka Šotimaa seaduse kohaldamisel⁸² ehk Šotimaa devolutsiooni seadusjärgne eeldus ja ametlik eesmärk oli siiski ühendkuningriigi säilitamine.

Ühinemisseadustega moodustati Šotimaast ja Inglismaast igavene ühendkuningriik.⁸³ Olgugi, et mõiste „igavene“ ei garanteeri ühegi riigi tegelikku säilimist igaveseks ajaks ja ei Briti impeeriumi ega Suurbritannia territoriaalne terviklikkus pole 20. sajandil olnud lõpuni kaitstud, on siiski selge, et ühinemisseadused seaduslikku võimalust ühendkuningriigi jagunemiseks ette ei näinud. Seega oleks ainuke võimalus Šotimaa iseseisvuse saavutamiseks rahva demokraatliku tahte avaldamine referendumil.

Teine demokraatliku tahte avaldamise võimalus oleks tegelikult Šotimaa iseseisvuse väljakuulutamine Suurbritannia Parlamendi poolt, kuigi kolme suurima erakonna vastuseisu tõttu selline otsus parlamendis ilmselt läbi ei läheks. Šotimaa Parlamendil ei ole õigust iseseisvust välja kuulutada, sest Šotimaa seadus sätestab selgesõnaliselt, et Šotimaa Parlamendil ei ole õigust otsustada Šotimaa ja Inglismaa ühenduse üle.⁸⁴ Seega erineb Šotimaa seadus näiteks Põhja-Iirimaa devolutsioonist, sest Põhja-Iirimaa seadus

⁸⁰ *Union with England Act 1707*.

⁸¹ *Union with Scotland Act 1706*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/aep/Ann/6/11/contents (külastatud: 15.05.2014).

⁸² *Scotland Act 1998. Section 37*.

⁸³ *Union with England Act 1707. Section I*.

⁸⁴ *Scotland Act 1998. Schedule 5*.

(inglise k. *Northern Ireland Act*) jätab Põhja-Iirimaaale võimaluse korraldada referendum kas iseseisvumiseks või Iiri Vabariigiga ühinemiseks.⁸⁵

Edinburghi kokkuleppe tulemusena on Šotimaa Parlamendile antud õigus korraldada õiguslikult siduv Šotimaa iseseisvusreferendum. Ometi on endiselt jõus Šotimaa seaduse säte, millega Šotimaa Parlamendi otsused ja sellest tulenevalt ka Šotimaa Parlamendi korraldatud referendumide tulemused ei piira kuidagi Suurbritannia Parlamendi seadusandlikku võimu Šotimaa suhtes ehk Suurbritannia Parlamendi jaoks ei ole referendumide tulemus õiguslikult siduv. Seejuures ei muuda seda siduvaks ka Edinburghi kokkulepe, sest see sõlmiti Suurbritannia Valitsuse, mitte Suurbritannia Parlamendi poolt.⁸⁶

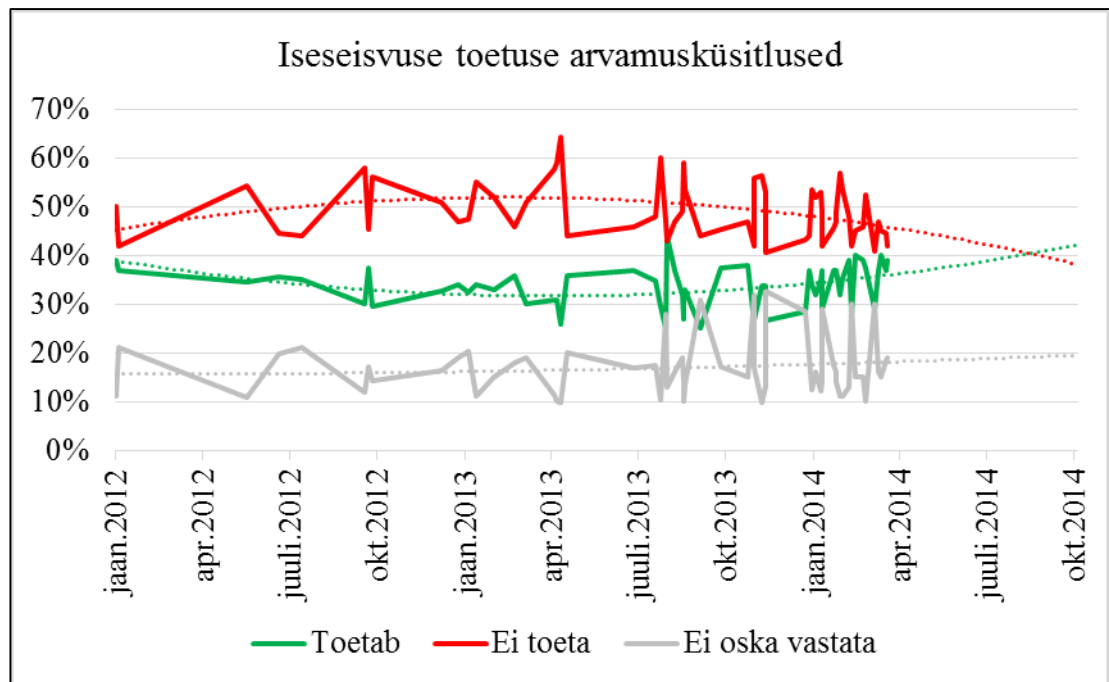
Mõistagi oleks demokraatlikus ühiskonnas Suurbritannia Parlamendi taoline Šotimaa rahva tahteavalduse vastane käitumine peaaegu et mõeldamatu, eriti arvestades Šotimaa Valitsuse tähelepanuväärset püüdlust Suurbritannia Valitsusega kokkuleppele jõuda ning kahe valitsuse kokkulepet austada referendumide tulemusi ning nendest lähtuvalt liikuda konstruktiivselt edasi kas Šotimaa iseseisvaks kuulutamise või jätkuva devolutsiooni suunas.⁸⁷

Referendumide tulemus ei ole kindlasti etteaimatav, sest seniste arvamusuuringute järgi toetab iseseisvust umbes 35% šotlastest, iseseisvuse vastu on umbes 45% ning kindlat arvamust ei oma umbes 20% šotlastest (Joonis 5). Ometi on toetus Šotimaa iseseisvusele pidevalt tõusnud ning iseseisvuse vastu olijate osakaal on veidi vähenenud. Seda on eriti märgata alates 2014. aasta algusest. Erinevate küsitluste seas on olnud võrdlemisi kaootiline nende inimeste osakaal, kes ei omanud kindlat seisukohta. Joonise järgi koostatud tasandusjoonte järgi võib ennustada, et iseseisvust pooldavate ning iseseisvuse vastu olevate šotlaste osakaal võrdsustub umbes referendumide ajaks. Seejuures omab eriti suurt tähtsust nende šotlaste hääl, kes seni pole oma arvamust suutnud kujundada.

⁸⁵ *Northern Ireland Act 1998*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47 (külastatud: 15.05.2014). *Section 1*.

⁸⁶ **Barber**, Nick. *After the Vote: Regulating Future Independence Referendums*. UK Constitutional Law Association. Kättesaadav arvutivõrgus: ukconstitutionallaw.org/2014/03/21/nick-barber-after-the-vote-regulating-future-independence-referendums/ (külastatud: 15.05.2014).

⁸⁷ *Memorandum of Agreement; Co-operation*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence (külastatud: 15.05.2014).

Joonis 5: Iseseisvuse toetuse arvamusküsitlused⁸⁸

Kui referendumil iseseisvusele vajalikku toetust kokku ei saada, siis on Šotimaa Valitsus otsustanud, et lähiajal uut referendumit siiski ei korraldata. Järgmine referendum võiks toimuda alles järgmise põlvkonna üleskasvamisega ehk 20-30 aasta pärast.⁸⁹ Niisamuti puudub Šotimaa Parlamendil õigus korraldada teist referendumit ning selleks oleks taaskord vaja Londoni heakskiitu, mida ei pruugi lähiajal uuesti tulla. Kuidas referendumi ebaõnnestumine mõjuks Šotimaa iseseisvuse ja Šoti Rahvuspartei toetusele, pole teada, kuid võrreldes 1979. aastaga võib eeldada mõningast toetuse langust vahetult pärast referendumit. Samas võib pärast esimest pettumust toetus iseseisvusele uuesti tõusma hakata ning seeläbi kasvatada ka Šoti Rahvuspartei toetust.

⁸⁸ *Scottish Independence Referendum*. UK Polling Report. Kättesaadav arvutivõrgus: ukpollingreport.co.uk/scottish-independence-referendum (külastatud: 15.05.2014).

⁸⁹ *If Scotland votes No, will there be another referendum on independence at a later date?* The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotreferendum.com/questions/if-scotland-votes-no-will-there-be-another-referendum-on-independence-at-a-later-date/ (külastatud: 15.05.2014).

4. 2. Šotimaa setsessiooni tunnused

Allan Buchanani setsessiooniteooriate järgi eksisteerib kaks peamist setsessiooniteooriate gruppi. Esimestega õigustatakse setsessiooni mingi varasema ebaõigluse heastamisega. Sellisteks ebaõiglusteks võivad olla sõjaline vallutus, kohalike elanike tagakiusamine ja muu taoline, mis eelkõige viib revolutsioonini ning siis iseseisvuse. Teise gruppi kuuluvad esmaõiguste teooriad, millega õigustatakse setsessiooni mingi piirkonna ühise rahvuse, keele, religiooni või lihtsalt rahva tahteavalduse alusel.⁹⁰

Šotimaa ei ole Inglismaa poolt vallutatud ala. 17. sajandil sai hoopis Šotimaa kuningas troonile Inglismaal ning sadakond aastat hiljem riigid ühendati. Sellegipoolest toetas toonane otsus pigem Šotimaa valitsevat seisust ning ülejäänud ühiskonnas suhtuti otsusesse jahedalt. Kuigi ebaõigluse teooriaid võib mingil määral kasutada ka Šotimaa eraldumise analüüsimiseks, siis rohkem iseloomustavad Šotimaa olukorda just esmaõiguste teooriad, mis põhinevad šotlaste kui eraldiseisva rahvusgrupi võõrandamatule õigusele iseseisvalt oma elu korraldada, kui rahva enamus selleks tahet avaldab.

Diskussioonis Šotimaa iseseisvuse üle on välja käidud mitmeid argumente, mida saab võrrelda mõningate Buchanani⁹¹ ja Galina Starovoitova⁹² tüüpiliste setsessiooni õigustavate ja hukkamõistvate tunnustega.

Õigustavad tunnused:

- Elanike tahte avaldamine – Piirkond peaks saama iseseisvaks kui selle piirkonna elanike enamus on selleks tahet avaldanud. See teooria rõhub rohkem demokraatia printsiibile kui muudele eraldumise alustele nagu rahvus või ajalugu. Ametlikul tasandil võib seda argumenti seostada just Šoti Rahvuspartei viimaste aastate poliitikaga, mille peamine eesmärk on esiteks korraldada iseseisvusreferendum ning tegelikult alles teisejärgulisena – saavutada iseseisvus. Niisamuti on Šoti Rahvuspartei ja Šotimaa Valitsus lubanud austada iseseisvusreferendumi tulemusi.

⁹⁰ **Buchanan**, Allen (2013). *Secession; Theories of the Right to Secede*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Kättesaadav arvutivõrgus: plato.stanford.edu/entries/secession/ (külastatud: 15.05.2014).

⁹¹ **Buchanan**, Allen (1991). *Secession. The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*. Boulder / Oxford, Westview Press. Lk. 28-125.

⁹² **Starovoitova**, Galina (1997). *Национальное самоопределение: подходы и изучение случаев*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.vehi.net/politika/starovoit/03.html (külastatud: 15.05.2014).

- Diskrimineerivast ümberjaotamisest pääsemine – Olukorras, kus mingi riigi piirkond – eeldatavalt väiksem – annab keskvalitsusele rohkem kui sealt tagasi saab, tekib tahes-tahtmata kohalike vastumeelsus. Selline tendents esineb piisavalt erinevate piirkondadega riikides, kusjuures diskrimineerimist eeldatakse tihti ka seal, kus seda tegelikult ei pruugi olla. Sama retoorikat on kasutanud ka Šoti Rahvuspartei ning selle võimule saamisest alates ka Šotimaa Valitsus. Praeguse ajani on Põhjamere nafta- ja maagaasivarud Suurbritannia Valitsuse kontrolli all ning nende ekspordist saab Šotimaa vähem tagasi kui ühiskonnas oodatakse. Lisaks peetakse Šotimaa majandust ülejäänud Suurbritannia majandusest proportsionaalselt tugevamaks.
- Tõhususe tugevdamine –Starovoitova arvamusel sõltub see just kohalike poliitikute suuremast vastutustundest endale lähemal asuva valijaskonna ees. Kõik suuremad Šotimaa erakonnad on arvamusel, et võimalikult paljude Šotimaa küsimuste otsustamine Šotimaal toob kaasa tõhusamad poliitikad ning tõhusama majanduse. Šoti Rahvuspartei hinnangul tooks piisavalt tõhusa valitsemiskorra ainult Šotimaa iseseisvus. Selle väite järgi on Suurbritannia Valitsus Šotimaast liiga kauge, ühise poliitika kujundamine pole Šotimaale alati kasulik ning mitmed Šotimaaga seotud otsused võtab vastu Suurbritannia Valitsuse allasutus Šotimaa Amet.
- Rahvuslik enesemääramisõigus – Šoti Rahvuspartei ning vähemal määral ka teised erakonnad on šotlaste enesemääramisõigusele küll tuginenud, kuid pigem seonduvad eraldumispüüdlused rohkem Šotimaa kui ajalooliselt, kultuuriliselt ja geograafiliselt eraldiseisva piirkonnaga, millel on oma võimukeskused. Seega tuginetakse rohkem piirkondlikule kui rahvuslikule enesemääramisõigusele.
- Varasema ebaõigluse parandamine – Starovoitova nimetab seda ka ajaloolise õiguse rakendamiseks. Kuigi ebaõigluse all mõeldakse enamasti sõjalist vallutust, siis saab seda mõista ka laiemas kontekstis. Šotimaa puhul peetakse sealses ühiskonnas 1707. aasta ühinemisotsust Inglismaaga ebaõiglaseks, sest see tehti vaid valitseva seisuse huvides ning ei leidnud tavaliste šotlaste seas suuremat toetust. Samuti ütlesid Šotimaa aadlid lahti Stuartite dünastiast, mis oli valitsenud Šotimaad ja hiljem ka Inglismaad ning asendati Inglismaal pärast Inglise Vabariigi perioodi hoopis Hannoveri dünastiaga. Stuartite uuesti võimule aitamine oli tolleaegses Šotimaa ühiskonnas veel täiesti päevakorras. Nii tähendas

ühinemisleping šotlaste jaoks loobumist nii enda kuningadünastiast kui riigi iseseisvusest.

- Etniline kirevus – Starovoitova järgi on paljurahvuselised riigid tihti ebastabiilsemad ning üherahvuselise piirkonna eraldumine võiks kaasa tuua stabiilsema riigikorra. Suurbritanniat saab küll pidada paljurahvuseliseks riigiks, kuid šotlastega seonduvalt on kaheldav, kas senist olukorda saab pidada ebastabiilseks. Šotlased on Suurbritannia kontekstis kindlasti palju rahulikumad kui iirlased ning pigem ei muudaks iseseisvumine vähemalt Šotimaad eriliselt stabiilsemaks.

Hukkamõistvad tunnused:

- Õiguslike lootuste kaitsmine – Iseseisvumine peab olema emamaa õigussüsteemi järgi seaduslik. Ometi ei paku mitte kõik riigid erinevatele piirkondadele legaalselt võimalust iseseisvuda. Samalaadsed on argumendid, et eraldumine rikuks kunagist kokkulepet. Šotimaa puhul esinevad mõlemad asjaolud. Iseseisvumine muudaks ühinemislepingud suures osas kehtetuks ning tegelikult ei paku Suurbritannia seadused ühtegi legaalselt viisi Šotimaa eraldumiseks. Nii saaks Šotimaa iseseisvuda vaid Suurbritannia seaduseid ning Inglismaa ja Šotimaa ühinemislepingut rikkudes. See rikuks aga nende Suurbritannia elanike õiguseid, kes on Šotimaa iseseisvumise vastu. Taolist suhtumist on väljendanud Konservatiivne Partei, mille suurimaks eesmärgiks on pidevalt olnud Suurbritannia terviklikkuse ning Inglismaa ja Šotimaa ühenduse säilitamine.
- Enesekaitse setsessiooni vastu – Kõigil riikidel on õigus kaitsta enda territoriaalset terviklikkust. Nii suhtub kindlasti ka ülejäänud Suurbritannia või vähemalt Inglismaa, sest 20. sajandi koloniaalimpeeriumi lagunemine on mõjutanud inglaste rahvuslikku uhkust ning majanduslikult väga olulise piirkonna eraldumine riivaks seda veelgi.

Siinjuures käiakse setsessiooni hukkamõistmiseks välja majanduslikke argumente, mille järgi kaotaksid iseseisvudes nii eralduv osa kui endine emamaa. Ka mitmed Suurbritannia erakonnad on aeg-ajalt avaldanud arvamust, et Šotimaa ei saaks iseseisva riigina hakkama ning Šotimaa iseseisvudes kaotaksid mõlemad pooled. Šotimaa opositsioonierakonnad käivitasid 2012. aastal Ühendkuningriigi terviklikkuse säilitamiseks kampaania „Koos on parem“ (inglise k. *Better*

Together), mille põhiargumendiks oli, et Šotimaa on tugevam Suurbritannia koosseisus kui iseseisvana.⁹³

- Enamuse tahte kaitsmine – Ühe riigi piirkonna eraldumine võib olla kogu riigi rahva enamuse tahte vastane. See on loomulik olukord, kus suurema emamaa elanikud soovivad riigi terviklikkust säilitada ning eralduda soovib ainult väiksem osa rahvastikust, kuigi see osa võib antud piirkonnas enamuses olla. Seega läheks vähemuse tahtel ühe piirkonna iseseisvumine vastuollu demokraatia printsiibiga. Samas ei saa väita, et sellist retoorikat oleks Suurbritannia suuremate erakondade poolt palju kasutatud ning pigem arvestatakse Suurbritannia elanike huvide kõrval ka Šotimaa elanike huve.

Šotimaa iseseisvumise osas on head argumendid nii iseseisvuse pooldajatel kui ka vastastel. Šotimaa mingil määral erineb ülejäänud Suurbritanniast (või vähemalt Inglismaast), kuid need erinevused ei ole suured. Poliitiliselt ja majanduslikult on kaks piirkonda sarnased, kuigi selle põhjuseks võib olla omanäolise süsteemi kujundamise piiramine senise keskvalitsuse poolt. Kuigi etniliselt on Šotimaal enamuses šotlased, räägib neist enamik inglise keelega sarnast šoti (inglise k. *Scots language*) või nende vahepealset šoti inglise keelt (inglise k. *Scottish English language*), mitte keldi keelte hulka kuuluvat gaeli keelt (inglise k. *Scottish Gaelic language*). Samuti ei ole Inglismaa kunagi Šotimaad vallutanud ning enne riikide ühinemist olid nad juba sadakond aastat ühise valitseja all.

⁹³ *Scottish independence: Alistair Darling warns of 'no way back'*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-18572750 (külastatud: 15.05.2014).

4. 3. Šotimaa setsessiooni majanduslikud põhjused

Mitte ükski teine küsimus ei mõjuta Šotimaa rahva otsust nii palju kui iseseisvuse mõju majandusele. Viimaste uuringute järgi hääletab 86% nendest, kes arvavad, et iseseisvumine on Šotimaa majandusele kahjulik, iseseisvuse vastu ja 71% nendest, kes arvavad, et iseseisvumine on Šotimaa majandusele kasulik, iseseisvuse poolt. Ka suurem osa šotlastest, kes peavad iseseisvumist Šotimaa majandusele kahjulikuks, toetavad siiski suuremat Šotimaa devolutsiooni ning maksude üle otsustamise õiguse täielikku üleminekut Šotimaa Parlamendile.⁹⁴

Kolm peamist opositsioonierakonda on Šotimaa iseseisvuse vastu ning toetavad devolutsiooni, kuid mitmed nende Šotimaa Parlamendi liikmed on Šotimaa Parlamendile edasiste õiguste andmise vastu ning tahavad pigem säilitada *status quo*'t. Samal ajal on pidevalt tõusmas nende šotlaste osakaal, kes peavad iseseisvust Šotimaa majandusele kasulikuks.⁹⁵ Kui selline trend jätkub, šotlaste tahe omada suuremat otsustusõigust maksude üle säilib või kasvab veelgi ning opositsioonierakonnad ei ole nõus toetama sügavamat devolutsiooni, siis viib see paratamatult opositsioonierakondade marginaliseerumiseni. See tähendab ühtlasi, et ükski erakond ei paku sügavama devolutsiooni alternatiivi ning paljud suuremat autonoomiat toetavad šotlased võivad kalduda üha enam Šoti Rahvuspartei ning Šotimaa iseseisvuse poole.

	Suurbritannia	Inglismaa	Šotimaa
Rahvaarv (2012)	63 705 000	53 493 700	5 313 600
Rahvastiku osakaal (2012)	100%	84,0%	8,3%
Töötuse määr (2013, 3. kvartal)	7,6%	7,6%	7,2%
Keskmine nädalapalk (2012, aprill)	£ 505,90	£ 512,70	£ 498,30
Panus Suurbritannia majandusse (2011)	100%	85,8%	8,2%
Panus Suurbritannia majandusse (koos maavaradega)	100%	-	9,1%

Tabel 2: Inglismaa ja Šotimaa statistiline võrdlus^{96, 97}

⁹⁴ Curtice, John (2014). *How the SNP could win the independence referendum*. Juncture – Vol. 20, Issue 4. Lk. 303-307.

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Region and Country Profiles – Directory of Tables. Key Statistics Tables latest Update: 17 October 2013*. Office for National Statistics. Kättesaadav arvutivõrgus: www.ons.gov.uk/ons/rel/regional-trends/region-and-country-profiles/region-and-country-profiles---key-statistics-and-profiles--october-2013/directory-of-tables.html#tab-Key-Statistics (külastatud: 15.05.2014).

⁹⁷ *Government Expenditure & Revenue Scotland 2012-13*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/Publications/2014/03/7888 (külastatud 18.05.2014).

Tabelist 2 selgub, et ametliku statistika järgi on Šotimaa Suurbritannia arvestuses keskmisel majanduslikul tasemel. Selle järgi panustab Šotimaa Suurbritannia majandusse isegi kümnendik protsendipunkti vähem kui ta rahvaarvu järgi peaks. Tegelikult mõjutab statistikat suuresti Šotimaa ümber, Põhjameres, leiduvad maavarad – nafta ja maagaas. Nende arvestamisel Šotimaa majandusse leiab tõe poolest kinnitust väide, et Šotimaa panustab rohkem Suurbritannia majandusse kui riigi piirkonnad keskmiselt. Sellest tulenevalt ei ole Šotimaa elatustase keskmise palga järgi aga sugugi keskmisest kõrgem, vaid isegi veidi madalam.

5. Erakondade devolutsiooni- ning iseseisvuspoliitika

5. 1. Šoti Rahvuspartei

Šoti Rahvuspartei asutati Šotimaa iseseisvust taotleva erakonnana 1934. aastal, kuid aastakümneid püsis selle toetus väike ning Suurbritannia Parlamendi valimistel võideti vaid üksikuid mandaate. 1979. aasta referendumi ebaõnnestumine oli Šoti Rahvusparteile suureks tagasilöögiks ning uut jõudu aitas tuua Alex Salmondi, praeguse Šotimaa peaministri, tõusmine partei juhtkonda 1990. aastate alguseks. Tänu tema poolt läbi surutud ideoloogilistele muutustele võttis partei endale sotsiaaldemokraatliku ideoloogia ning asus iseseisvumise propageerimisel põhinema majanduslikele aspektidele.⁹⁸

Tõsiseks löögiks sai Šoti Rahvusparteile aga Tööpartei suur toetus Šotimaa devolutsioonile, mille tõttu jäi Šoti Rahvuspartei veel mõneks ajaks marginaalseks erakonnaks. Tööpartei vastav toetus oli aga sihilik samm Šoti Rahvuspartei neutraliseerimiseks. Opositsiooni jäämise tõttu naasis partei juht, Alex Salmond, Suurbritannia Parlamendi tegevusse. Tema eemalejäämist on peetud ka Šoti Rahvuspartei järgmise valimiskaotuse põhjuseks 2003. aastal ning tema tagasitulekut valimisvõidu põhjuseks 2007. aastal.⁹⁹

Šoti Rahvuspartei poliitiliste seisukohtade väljaselgitamiseks on käesolevas töös uuritud partei valimisprogramme aastatest 1997-2011.^{100,101,102,103,104,105,106} Programmid on pidevalt rõhutanud vajadust iseseisva Šotimaa järele ning aeg-ajalt on peetud ennast ainsaks poliitiliseks jõuks, mis selles suunas suudaks midagi ära teha. Niisamuti on Šoti

⁹⁸ **Broughton**, David. *Scottish National Party (SNP)*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/767259/Scottish-National-Party-SNP (külastatud: 15.05.2014).

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ *YES WE CAN Win the Best for Scotland; The SNP General Election Manifesto 1997*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.politicsresources.net/area/uk/ge97/man/snp97.pdf (külastatud 15.05.2014).

¹⁰¹ *SNP Manifesto*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/events/scotland_99/manifestos/snp.htm (külastatud: 15.05.2014).

¹⁰² *Heart of the Manifesto 2001*. Kättesaadav arvutivõrgus: sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2001.pdf?attredirects=0 (külastatud: 15.05.2014).

¹⁰³ *The Complete Case for a Better Scotland*. Kättesaadav arvutivõrgus: sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2003.pdf?attredirects=0 (külastatud: 15.05.2014).

¹⁰⁴ *If Scotland Matters to You, Make It Matter in May; Manifesto 2005*. Kättesaadav arvutivõrgus: sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2005.pdf?attredirects=0 (külastatud: 15.05.2014).

¹⁰⁵ *Manifesto 2007*. Kättesaadav arvutivõrgus: sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2007.pdf?attredirects=0 (külastatud: 15.05.2014).

¹⁰⁶ *Scottish National Party Manifesto 2011*. Kättesaadav arvutivõrgus: votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf (külastatud: 16.05.2014).

Rahvuspartei võrdsustanud enda kasuks antud häält Šotimaa iseseisvuse kasuks antud häälega.

Partei on 1990. aastatest alates iseseisvustootlusi põhjendanud mitte enam väga ideoloogiliselt, vaid pigem majandusliku kasuga. Suurbritannia koosseisus olles lähevad Šotimaa nafta- ja maagaasitulud jagamisele kogu Suurbritannia elanike vahel, kuid iseseisval Šotimaal jääksid maavarade tulud Šotimaale. Ühtlasi annab Šotimaa partei sõnul Suurbritannia riigikassasse rohkem kui sealt tagasi saab. Majandusküsimustele keskendumine suurenes pärast Šoti Rahvuspartei valitsusse pääsemist 2007. aastal.

Partei toetas küll 1997. aasta referendumit, kuid soovis seal eelkõige näha küsimust Šotimaa iseseisvuse üle, pidades devolutsiooni vaid poolikuks lõpplahenduseks. Ometi muutis partei oma vaatepunkti ning pragmaatilistest kaalutlustest lähtuvalt asus devolutsiooni enda ning iseseisva Šotimaa eesmärgil ära kasutama. Partei on jäänud nägemuse juurde, et devolutsioon on kõigest ajutine samm iseseisvumise protsessis ning on viimastel aastatel taotlenud kõigi võimalike õiguste delegeerimist Šotimaa Parlamendile.

Seepärast jättis Šoti Rahvuspartei Šotimaa Parlamendi loomisel idealistlikumad ideed ning põhjendused oma programmis tagaplaanile ning asus detailsemalt ja konkreetsemalt visandama nii devolveerunud Šotimaa poliitilist korraldust kui ka iseseisva Šotimaa ideed. Nii hakati paralleelselt taotlema ühelt poolt laiemat devolutsiooni ning teiselt poolt Šotimaa iseseisvumist. Samuti toodi 2011. aasta programmis välja vajadus devolveerunud Šotimaa staatust reformida, mida väiksemal määral saavutatigi Šotimaa seaduse 2012. aasta seadusemuudatustega.

Iga Šotimaa Parlamendi valimisprogrammiga lubati korraldada järgneva nelja aasta jooksul iseseisvusreferendum. Partei ei ole taganenud arusaamast, et ainult iseseisval Šotimaal on võimalik parimal viisil Šotimaa probleeme lahendada. 2000. aastate lõpu poole jättis Šoti Rahvuspartei tagaplaanile iseseisvuse nõudmise ning keskendus rohkem vajadusele korraldada Šotimaa iseseisvusreferendum, et selgitada välja šotlaste tahe.

Veel 1997. aastal suhtus Šoti Rahvuspartei monarhiasse pigem halvustavalt ning taotles monarhia säilitamist vaid tseremoniaalsel eesmärgidel, võttes Suurbritannia monarhilt ka õiguse seaduste kinnitamiseks. Hiljem muututi selles küsimuses leebemaks.

2011. aasta programmiga vastas juba valitsev Šoti Rahvuspartei mitmetele iseseisvusega seotud murekohtadele, eeskätt suhetele ja edaspidistele sidemetele ülejäänud Suurbritanniaga. Selline sisuline muutus koos konkreetsema valimisprogrammiga toob esile ilmselge vahe valitseva erakonna ning selle veidi marginaalse eellase vahel.

5. 2. Teised erakonnad

Võrdluseks on antud töös käsitletud ka teiste olulisemate erakondade seisukohti Šotimaa devolutsiooni ja iseseisvuse osas. 1997. aastal toetasid nii Tööpartei¹⁰⁷ kui Liberaaldemokraadid¹⁰⁸ Šotimaa Parlamendi loomist, tuues kaasa 1997. aasta vastavasisulise referendumi.

Mõlemad parteid on Šotimaa devolutsiooni pidanud vajalikuks Suurbritannia terviklikkuse säilitamise eesmärgil, mis peaks poliitilise platvormi loomisel kõrvaldama separatismi ohu ning tooma kaasa poliitilist stabiilsust. Ka praegu toetavad mõlemad parteid Šotimaa Parlamendile laiemate õiguste andmist, kuid seisavad kindlalt vastu Šotimaa iseseisvusele.^{109,110} Arvestades praegust devolutsiooni faasi, ei ole sugugi kindel, kui kaua Tööpartei ja Liberaaldemokraadid pidevalt laienevat devolutsiooni veel toetavad, kuigi Liberaaldemokraadid on Šotimaa Parlamendile õiguste andmises olnud Tööparteist veidi eesrindlikumad.

Konservatiivne Partei ei toetanud 1997. aastal Šotimaa Parlamendi loomist¹¹¹, mille tõttu ei saanud Šoti konservatiivid Suurbritannia Parlamenti ka ühtegi mandaati. Konservatiivid põhjendasid vastuseisu asjaoluga, et Šotimaa Parlament võib saada ohtlikuks poliitiliseks jõuks, mis võib jääda Suurbritannia Parlamendiga alalise vastasseisu.

Ometi toetasid konservatiivid juba käivitatud devolutsiooniprotsessi edasiarendamist ning võimu edasist detsentraliseerimist kohalikule omavalitsusele.¹¹² Ka see poliitiline seisukoht lähtus ilmselt soovist nõrgendada Šotimaa Parlamenti, kuid mitte Šotimaad

¹⁰⁷ *New Labour beause Britain deserves better*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).

¹⁰⁸ *1997 Liberal Democrat General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.libdemmanifesto.com/1997/1997-liberal-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).

¹⁰⁹ *The Scottish Labour Party Manifesto 2011*. Kättesaadav arvutivõrgus: worldofstuart.excellentcontent.com/repository/ScottishLabourManifesto2011.pdf (külastatud: 16.05.2014).

¹¹⁰ *2001 Liberal Democrat General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.libdemmanifesto.com/2001/2001-liberal-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).

¹¹¹ *1997 Conservative Party General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.conservative-party.net/manifestos/1997/1997-conservative-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).

¹¹² *Scotland First; Scottish Conservative and Unionist Party*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/hi/english/static/events/scotland_99/manifestos/tory.htm (külastatud: 16.05.2014).

ennast. Konservatiivne Partei toetas ka Šotimaa seaduse 2012. aasta seadusemuudatusi Šotimaa devolutsiooni edasiarendamiseks.¹¹³

Iseseisvusele on Konservatiivne Partei alati tugevalt vastu olnud – on ju erakonna ametlik nimigi pärast sajanditagust ühinemist Konservatiivne ja Unionistlik Partei.¹¹⁴ Siiski sõlmis konservatiivist David Cameroni valitsus Šotimaa Valitsusega 2012. aastal kokkuleppe Šotimaa iseseisvusreferendumi korraldamiseks. Seejuures peavad konservatiivid sarnaselt Šoti Rahvusparteile devolutsiooni protsessiks, mitte stabiilseks seisundiks. Parteide arusaam erineb siiski suurelt sellise protsessi lõpptulemuses ning selle poole püüdlemises.¹¹⁵

¹¹³ *Invitation to Join the Government of Britain; The Conservative Manifesto for Scotland 2010.*

Kättesaadav arvutivõrgus: www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/General-Election-2010.pdf (külastatud: 16.05.2014).

¹¹⁴ **Lord Norton of Louth.** *Conservative Party.* Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/133481/Conservative-Party (külastatud: 16.05.2014).

¹¹⁵ *Scottish Conservative Manifesto; Scottish Parliament Election 2007.* Kättesaadav arvutivõrgus: www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Scottish-Parliament-2007.pdf (külastatud: 16.05.2014).

5. 3. Erakondade võrdlus

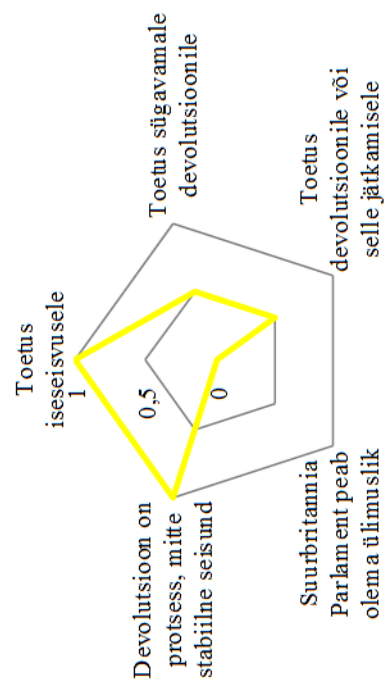
Joonisul 6 on ära toodud nelja suurema erakonna vaadete hinnanguline skaala viies olulises aspektis. Vaadeteks on Šotimaa iseseisvuse ja devolutsiooniga seotud küsimused ning olulisemad väited, millele on antud hinnang kolmepunktilisel skaalal. 1 tähendab väitega täielikku või peaaegu täielikku nõustumist ning 0 vastupidiselt väitega mittenõustumist. 0,5 punktiga on hinnatud olukorda, kus parteisiselt esineb erinevaid arvamusi või kui toetus on ainult alternatiivne. Kui kolme erakonna vaated pole devolutsiooniprotsessi jooksul oluliselt muutunud, siis Konservatiivse Partei puhul on joonisel eristatud vaateid enne 1997. aastal ehk enne devolutsioonireferendumit, ning praegu.

Joonis toob esile Tööpartei ja Liberaaldemokraatide tugeva toetuse devolutsiooni jätkamisele või vähemalt selle säilitamisele praeguses ulatuses. Nende vaated erinevad vaid Suurbritannia Parlamendi ülimuslikkuse küsimuses. Konservatiivne Partei ei toetanud 1997. aastal Šotimaa Parlamendi loomist, kuid muutis hiljem oma ametlikku poliitikat devolutsiooni toetavaks. Praegu on konservatiivide toetus devolutsiooni süvendamisele küsitav. Kolm Šotimaa peamist opositsioonierakonda seisavad kõik iseseisvuse vastu.

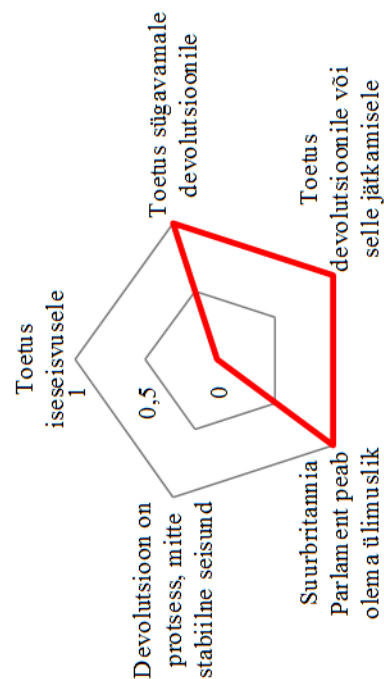
Šoti Rahvuspartei ei toetanud devolutsiooni küll 1990. aastate alguses, kuid enne referendumit otsustas sellega siiski kaasa minna. Samas ei loobunud Šotimaa iseseisvuse taotlemisest ning ei praegune devolutsiooni vorm ega selle süvendamine ei ole otseselt enam partei huvides, kuigi mingil määral on jäänud ka omavalitsuse hoidmise ja süvendamise juurde, eriti juhaks kui iseseisvusreferendum nende jaoks peaks läbi kukkuma. Nii Šoti Rahvuspartei kui konservatiivid peavad devolutsiooni rohkem protsessiks kui stabiilseks seisundiks, pidades mõlemad seda Šoti Rahvuspartei tööriistaks Šotimaa iseseisvuse saavutamisel. Konservatiivid on seega devolutsiooniga kaasa läinud rohkem paratamatusest kui tegelikust toetusest. Kui kaugemale on opositsioonierakonnad valmis Šotimaa omavalitsuse süvendamisel minema, ei ole teada, kuid Konservatiivne Partei on selles küsimuses juba praegu kahtleval seisukohal ning ka Tööpartei ja Liberaaldemokraatide ridades leidub neid, kes ei pea devolutsiooni laiendamist enam võimalikuks.

Erakondade vaadete võrdlus

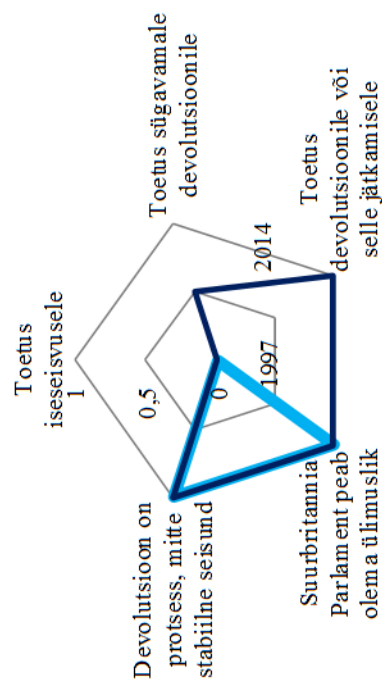
Šoti Rahvuspartei

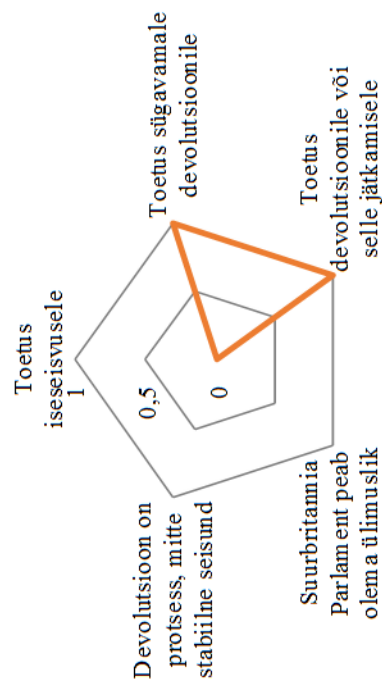
Tööpartei

Konservatiivne Partei

Liberaaldemokraadid

Joonis 6: Erakondade vaadete võrdlus

5. 4. Järeldus

Neljal suuremal Šotimaa erakonnal on kõigil oma devolutsioonipoliitika, kusjuures suuremaid paralleele võib tõmmata vaid Tööpartei ning Liberaaldemokraatide vahel. Võrreldes 1990. aastate algusega on Šoti Rahvuspartei ning Konservatiivne Partei oma poliitikat muutnud, sest esialgselt olid nad erinevatel põhjustel devolutsioonile vastu¹¹⁶. Konservatiivne Partei pidas Šotimaa Parlamendi loomist riiki lagundavaks nähtuseks, kuid muutis pärast referendumit ülekaaluka arvamuse selgumist oma seisukohta.

Nii Tööpartei, Liberaaldemokraadid kui ka Konservatiivne Partei toetavad seniajani suuremate õiguste andmist Šoti Parlamendile, pidades seda vajalikuks Suurbritannia territoriaalse terviklikkuse suurendamisel. Samas on Tööpartei kava devolutsiooni süvendada vajalik eelkõige Šoti Rahvusparteil hääle tagasimeelitamiseks ning konservatiivide seas on palju neid, kes devolutsiooni süvendamist ei soovi.

Šoti Rahvuspartei oli enne 1997. aastat devolutsiooni vastu, rahuldudes ainult iseseisvusega. Enne referendumit otsustati hakata devolutsiooni toetama, sest see pakkus parteile uue platvormi, kus oma eesmärkide nimel võidelda ning partei muutus marginaalsest setsessiooni pooldavast parteist laiahaardelise poliitikaga populaarseks jõuks, mis endiselt võitles iseseisvuse saavutamise nimel, kuid kasutas paralleelselt ära demokraatlikke meetmeid Šotimaa Parlamendile suuremate õiguste võtmisel. Šotimaa edukas devolutsioon eriti Šoti Rahvuspartei juhtimisel suurendab ka iseseisvuse toetust ühiskonnas.

Iseseisvuse saavutamise suunas on Šoti Rahvuspartei liikunud sihikindlalt, kuid ei ole jätnud devolutsioonipoliitikat täiesti tagaplaanile. Ka referendumit korraldamise õiguse võtmisel kasutati ära demokraatlikke, devolutsiooniga antud võimalusi. Teiste erakondade jaoks on devolutsioon olnud pelgalt Šotimaa omavalitsuse tugevdamine ning referendumil toetatakse hääletamist iseseisvuse vastu. Šoti Rahvuspartei on devolutsiooni kasutanud vahendina iseseisvuse saavutamiseks, vajadusel ajutise alternatiivina iseseisvuse asemel, et sel perioodil oma toetust suurendada.

Tööpartei devolutsioonivastane liige Tam Dalyell ütles pärast 1997. aasta referendumit, et Šotimaa on justkui iseseisvuse suunas kulgeval kiirteel, millel ei ole väljasõite.¹¹⁷

¹¹⁶ *Op. cit.*, **Winetrobe**, Barry K. Lk. 88.

¹¹⁷ *Ibid.* Lk. 98.

Teised Tööpartei ning Liberaaldemokraatide liikmed vähemalt devolutsiooniprotsessi alguses üldiselt nii ei arvanud ning nende eesmärk on hoida devolveerunud Šotimaa staatust, mis pakub šotlastele küll omavalitsuse, kuid hoiab samal ajal Suurbritannia territoriaalset terviklikkust.

Šoti Rahvuspartei ja konservatiivid ei pea devolutsiooni püsivaks seisundiks, vaid protsessiks. Esimene näeb devolutsiooni vahesammuks teel iseseisvusele, milleks peavad seda ka konservatiivid, kes on devolutsiooniga kaasa läinud rohkem paratamatusest, kuigi oma eesmärkide saavutamiseks on nad soovinud ka Šotimaad edasi detsentraliseerida. Isegi kui devolutsiooni vaadata stabiilse seisundina, mille muutmisest Suurbritannia Valitsus huvitatud ei ole, siis on keskvalitsus rahva tugeva surve tõttu sunnitud kehtivat seisundit igasuguses suunas muutma.¹¹⁸

¹¹⁸ *Op. cit.*, **Winetrobe**, Barry K. Lk. Lk. 99.

Kokkuvõte

Šotimaa iseseisvus ei olnud 20. sajandi alguse Šoti rahvuslastele veel sugugi käegakatsutav. Toetus iseseisvale Šotimaale oli väike ning suuremate erakondade seas see toetust ei leidnud. Vaid Šoti Rahvuspartei esiletõus sundis Suurbritannia Valitsust kaaluma Šotimaa omavalitsuse loomist, kuid pärast 1979. aasta referendumit ebaõnnestumist madala osavõtu tõttu jõuti selleni alles pärast 1997. aasta referendumit.

Šotimaa seadus on loonud Šotimaale seadusandliku võimuga parlamendi ning valitsuse, mida aastast 2007. juhib iseseisvust taotlev Šoti Rahvuspartei. Devolutsiooniprotsessi jooksul on Šotimaa Parlamendile juurde antud mitmeid õiguseid, kuid vägagi olulised küsimused rahanduse, riigikaitse, välispoliitika, õigusliku regulatsiooni ja mitmes muus valdkonnas on jäetud Suurbritannia Parlamendi ja keskvalitsuse otsustada. Šotlaste toetus Šoti Rahvusparteile on aga pidevalt tõusnud eelkõige Tööpartei ja Liberaaldemokraatide arvelt, samal ajal kui Konservatiivne Partei toetust võib pidada stabiilselt madalaks. Ükski Šotimaa kolmest peamisest opositsioonierakonnast iseseisvumist ei toeta.

Šotimaa iseseisvumiseks Suurbritannia õigussüsteemis seaduslikku võimalust ette pole nähtud ning ainus viis on selleks rakendada demokraatia printsiipi iseseisvusreferendumi teel. Šotimaa ja Suurbritannia valitsused on sõlminud kokkuleppe, millega mõlemad osapooled austavad septembris toimuva iseseisvusreferendumi tulemusi, mis tähendab et referendumit ebaõnnestumise korral jätkab Šotimaa oma devolveerunud staatuses. Iseseisvumise korral muutuksid aga kehtetuks 1707. aasta Šotimaa ja Inglismaa ühinemisseadused.

Seniseid argumente iseseisvuse poolt võib edukalt võrrelda selliste setsessiooni tüüppõhjustega, mis eelkõige viitavad demokraatia printsiibile, rahvaste enesemääramisõigusele ning eelkõige majanduslikele aspektidele. Iseseisvuse vastu käivad argumendid keskenduvad enamasti ühinemislepingutest kinnipidamisele ja Suurbritannia territoriaalse terviklikkuse kaitsmise vajadusele, aga ka Šotimaa suutmatusele iseseisva riigina hakkama saada.

Šotimaa erakondadest toetab vaid Šoti Rahvuspartei iseseisvuse väljakuulutamist. Selle partei toetus devolutsioonile on tingitud eelkõige just sellest, et devolutsioon oli parem kui mitte midagi ning seda kasutati ära enda poliitilise mõjuvõimu suurendamiseks ning iseseisva Šotimaa vastu usalduse kasvatamiseks. Tööpartei ja Liberaaldemokraadid näevad devolutsiooni šotlaste jaoks kui eesmärki omaette, mis peab tagama neile

poliitilise enesemääramisõiguse ning hoidma samal ajal Suurbritannia territoriaalset terviklikkust. Konservatiivne Partei toetab devolutsiooni paratamatusest ning on selles pidevalt näinud ohtu Suurbritannia lagundamiseks ja Šoti Rahvuspartei eesmärkide täideviimiseks.

Seega peab paika, et Šotimaa devolutsiooni suhtumisele ei saa anda üldist vastust, sest erinevad poliitilised jõud näevad seda erinevas valguses. Devolutsiooniprotsess on nii vahend ja vaheetapp iseseisvumiseks, eesmärk omaette poliitilise enesemääramise kehtestamisel ning oht riigi lagundamiseks, milles osaletakse selle kontrolli all hoidmise eesmärgil. Need eesmärgid on kardinaalselt lahknevad, kuid toimivad erinevate parteide poliitikas samal ajal. Kui kaks erakonda neljast peavad seda protsessiks ning kaks erakonda stabiilseks staatuseks, tahes-tahtmata jääb tegelik vastus ebaselgeks. Võib vaid eeldada, et mitte miski ei ole igavene ning kiirem vastus küsimusele, kas devolutsioon jääb vaheetapiks või lõppeesmärgiks, selgub juba septembrikuisel iseseisvusreferendumil.

Summary

“Devolution as a tool in the democratic process of Scottish independence”

Devolution is a form of political decentralisation by which the power is not transferred to every regional unit, but only to one or several. It also means that different devolved regions can have different powers and the range of powers is usually constantly evolving. There are several regions in the United Kingdom, which are already devolved: Scotland, Wales, Northern Ireland and the Greater London Authority. Scotland is however a forerunner in this aspect and could completely secede from the United Kingdom, following the 18 September 2014 independence referendum. This thesis examines if and how different political parties in Scotland use the devolution to support their own political goals in relation to Scottish independence.

Scotland and England came under a common monarchy in 1603 and the Acts of Union of 1707 formed the United Kingdom of Great Britain. For Scotland, it meant the abolishment of its parliament and the shifting of political power to London. Scottish nationalism eventually helped to shift little power back to Edinburgh, when some of the administrative functions of the British Government were moved there during the administrative devolution of 1885.

The Scottish National Party was founded in 1934 and it eventually became the first Scottish pro-independence political party to be elected into the British House of Commons. Due to its growing support, the British Labour Party proposed devolution for Scotland, which did not gain enough support in the 1979 referendum. The Scottish home rule question arose again in the late 1980s, when support for the Scottish National Party started to rise again. The Labour Party and the Liberal Democrats drafted a devolution bill, which was supported by Scottish electorate in the 1997 referendum. The Conservative Party initially opposed the devolution and therefore lost most of its support in Scotland.

The Scotland Act of 1998 grants the basis for Scottish devolution. The Scottish Parliament, which convened again in 1999, has legislative powers in certain spheres, which exclude national defence, foreign relations, immigration and certain aspects of economic affairs, finance, taxation and social security. Nor has it any rights to decide questions relating to monarchy and the union of England and Scotland. Its powers do not officially restrict the British Parliament in imposing its own laws on Scotland, however

such use of its power is considered rather impossible in reality. An act of the Scottish Parliament only comes into effect when it receives royal assent.

The executive powers are carried out by the Scottish Government, which is headed by the First Minister. Scotland has also retained a distinct legal system from the rest of the United Kingdom with major differences in criminal and private law. Its supreme courts in cases related to civil law and devolution affairs still reside outside Scotland.

The 1999 and 2003 elections for the Scottish Parliament brought victory for the Labour Party, which ruled in a coalition government with the Liberal Democrats. The 2007 elections left the former coalition with a minority in the parliament and the Scottish National Party, headed by First Minister Alex Salmond, formed a minority government, which continued with a parliamentary majority after the 2011 elections. It is apparent, that the Scottish National Party has picked up popularity mostly on the account of the Labour Party.

The Scottish National Party has pursued for even greater devolution for Scotland, which led to the adoption of amendments to the Scotland Act in 2012, when the Scottish Parliament received wider rights in taxation. The Scottish National Party Government is planning to hold a referendum on independence in 2014. The three other major parties initially opposed the referendum, but have now reached a consensus on respecting its results, however still oppose Scottish independence.

Independence would terminate the 1707 Acts of Union, but would most likely preserve common monarchy. The Scottish Parliament did not have any rights to decide questions relating to the union, nor organise a referendum on the question, but the British Government agreed to devolve such powers ad hoc in 2012. Should independence not find the support of the Scottish electorate in 2014, no new referendum will be organised in 20 to 30 years. Public support for Scottish independence is currently at 35%, but constantly increasing.

Scottish independence has been both supported and opposed by arguments, which are very common to secessions worldwide. Supporters of independence use primarily arguments related to the principle of democratic will, right to self-determination and economic benefits. Independence is opposed with defending British territorial integrity, the need to adhere to the Acts of Union and the probable failure of an independent Scotland.

The Scottish National Party has always promoted Scottish independence and only supported Scottish devolution because independence seemed impossible to achieve. It has had parallel objectives: firstly to pursue for Scottish independence and secondly to pursue for greater devolution while independence is not achieved. It has also used devolution to gather support in Scotland. The Labour Party and the Liberal Democrats have for long supported devolution and see it as an objective on its own, while the Scottish National Party and the Conservative Party only see it as a period of transmission.

The Conservative Party initially opposed devolution, but now supports it to avoid losing the last of its Scottish supporters. The Conservatives have pushed for greater decentralisation within Scotland to weaken the powers of the Scottish Parliament within the United Kingdom. They also see devolution as a period of transmission, exploited by the Scottish National Party on the road towards independence.

Whether the Scottish devolution is used as a tool depends on the political party in question. For different parties it is both a tool and a period of transmission before independence, but it is also a tool by offering a political alternative to independence and an objective on its own account. There will remain multiple views towards the purpose of devolution, but the dominant view will be decided on the referendum of 18 September 2014.

Kasutatud kirjandus

1. *1997 Conservative Party General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.conservative-party.net/manifestos/1997/1997-conservative-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).
2. *1997 Liberal Democrat General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.libdemmanifesto.com/1997/1997-liberal-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).
3. *2001 Liberal Democrat General Election Manifesto*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.libdemmanifesto.com/2001/2001-liberal-manifesto.shtml (külastatud: 16.05.2014).
4. *Act of Union*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/614670/Act-of-Union (külastatud 15.05.2014).
5. **Barber**, Nick. *After the Vote: Regulating Future Independence Referendums*. UK Constitutional Law Association. Kättesaadav arvutivõrgus: ukconstitutionallaw.org/2014/03/21/nick-barber-after-the-vote-regulating-future-independence-referendums/ (külastatud: 15.05.2014).
6. *British Electoral History since 1832*. History Learning Site. Kättesaadav arvutivõrgus: www.historylearningsite.co.uk/British_Electoral_History_1832.htm (külastatud: 15.05.2014).
7. **Broughton**, David. *Scottish National Party (SNP)*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/767259/Scottish-National-Party-SNP (külastatud: 15.05.2014).
8. **Buchanan**, Allen (1991). *Secession. The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*. Boulder / Oxford, Westview Press.
9. **Buchanan**, Allen (2013). *Secession; Theories of the Right to Secede*. *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Kättesaadav arvutivõrgus: plato.stanford.edu/entries/secession/ (külastatud: 15.05.2014).
10. **Cameron**, Ewen A. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014).
11. *Constitutional Reform*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/Topics/constitution (külastatud: 15.05.2014).
12. **Curtice**, John (2014). *How the SNP could win the independence referendum*. *Juncture* – Vol. 20, Issue 4. Lk. 303-307.
13. *Executive in £325m rail takeover*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/4185185.stm (külastatud: 15.05.2014).
14. **Hauss**, Charles. *Devolution*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/155042/devolution (külastatud 15.05.2014).

15. *Heart of the Manifesto 2001*. Kättesaadav arvutivõrgus:
sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2001.pdf?attredirects=0
 (külastatud: 15.05.2014).
16. *History of devolution*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scotland.gov.uk/About/Factfile/18060/11550 (külastatud: 18.05.2014).
17. *Holyrood to be given new income tax and borrowing powers*. BBC News.
 Kättesaadav arvutivõrgus:
www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-17458231
 (külastatud: 15.05.2014).
18. *Government Expenditure & Revenue Scotland 2012-13*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scotland.gov.uk/Publications/2014/03/7888 (külastatud 18.05.2014).
19. *If Scotland Matters to You, Make It Matter in May; Manifesto 2005*. Kättesaadav arvutivõrgus:
sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2005.pdf?attredirects=0
 (külastatud: 15.05.2014).
20. *If Scotland votes No, will there be another referendum on independence at a later date?* The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scotreferendum.com/questions/if-scotland-votes-no-will-there-be-another-referendum-on-independence-at-a-later-date/ (külastatud: 15.05.2014).
21. *Independence*. Scottish Greens. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scottishgreens.org.uk/independence/ (külastatud: 15.05.2014).
22. *Invitation to Join the Government of Britain; The Conservative Manifesto for Scotland 2010*. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/General-Election-2010.pdf (külastatud: 16.05.2014).
23. **Norton**, Philip. *Conservative Party*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/133481/Conservative-Party (külastatud: 16.05.2014).
24. **Macleod**, Isabail C. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014).
25. *Manifesto 2007*. Kättesaadav arvutivõrgus:
sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2007.pdf?attredirects=0
 (külastatud: 15.05.2014).
26. *Memorandum of Agreement; Co-operation*. The Scottish Government.
 Kättesaadav arvutivõrgus:
www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence (külastatud: 15.05.2014).
27. **Munro**, C. R. (1999). *Scottish Devolution: Accommodating a Restless Nation*. International Journal on Minority & Group Rights - Vol. 6, Issue 1. Lk. 97-119.
28. *New Labour because Britain deserves better*. Kättesaadav arvutivõrgus:
www.labour-party.org.uk/manifestos/1997/1997-labour-manifesto.shtml
 (külastatud: 16.05.2014).

29. *Northern Ireland Act 1998*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/47 (külastatud: 15.05.2014).
30. *Referendum on independence for Scotland*. The Scottish Government. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scotland.gov.uk/About/Government/concordats/Referendum-on-independence (külastatud: 15.05.2014).
31. *Region and Country Profiles – Directory of Tables. Key Statistics Tables latest Update: 17 October 2013*. Office for National Statistics. Kättesaadav arvutivõrgus: www.ons.gov.uk/ons/rel/regional-trends/region-and-country-profiles/region-and-country-profiles---key-statistics-and-profiles--october-2013/directory-of-tables.html#tab-Key-Statistics (külastatud: 15.05.2014).
32. *Scotland / UK; Elections*. Parties and Elections in Europe. Kättesaadav arvutivõrgus: www.parties-and-elections.eu/scotland2.html (külastatud: 15.05.2014).
33. *Scotland / UK; Governments*. Parties and Elections in Europe. Kättesaadav arvutivõrgus: www.parties-and-elections.eu/scotland1.html (külastatud: 15.05.2014).
34. *Scotland Act 1998*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/46/contents (külastatud: 15.05.2014).
35. *Scotland First; Scottish Conservative and Unionist Party*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/hi/english/static/events/scotland_99/manifestos/tory.htm (külastatud: 16.05.2014).
36. *Scotland handed sea planning role*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/north_east/7752324.stm (külastatud: 15.05.2014).
37. *Scotland's Parliament. Scotland's Right*. Scottish Constitutional Convention. Kättesaadav arvutivõrgus: www.almac.co.uk/business_park/scc/scc-rep.htm (külastatud 18.05.2014).
38. *Scottish Conservative Manifesto; Scottish Parliament Election 2007*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Scottish-Parliament-2007.pdf (külastatud: 16.05.2014).
39. *Scottish Executive renames itself*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/6974798.stm (külastatud: 15.05.2014).
40. *Scottish Independence Referendum*. UK Polling Report. Kättesaadav arvutivõrgus: ukpollingreport.co.uk/scottish-independence-referendum (külastatud: 15.05.2014).
41. *Scottish independence: Alistair Darling warns of 'no way back'*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-18572750 (külastatud: 15.05.2014).

42. *Scottish independence: Why hasn't Holyrood used its tax varying powers?* BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-26630498 (külastatud: 15.05.2014).
43. *Scottish National Party Manifesto 2011*. Kättesaadav arvutivõrgus: votesnp.com/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf (külastatud: 16.05.2014).
44. *Serving Scotland Better: Scotland and the United Kingdom in the 21st Century; Final Report – June 2009*. Commission on Scottish Devolution. Kättesaadav arvutivõrgus: www.commissiononscottishdevolution.org.uk/uploads/2009-06-12-csd-final-report-2009fbookmarked.pdf (külastatud: 15.05.2014).
45. **Simpson**, John M. *Scotland*. Encyclopedia Britannica. Kättesaadav arvutivõrgus: www.britannica.com/EBchecked/topic/529440/Scotland (külastatud: 15.05.2014).
46. *SNP independence campaign 'starts today', conference told*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-15419108 (külastatud: 15.05.2014).
47. *SNP Manifesto*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: news.bbc.co.uk/1/hi/english/static/events/scotland_99/manifestos/snp.htm (külastatud: 15.05.2014).
48. **Starovoitova**, Galina (1997). *Национальное самоопределение: подходы и изучение случаев*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.vehi.net/politika/starovoit/03.html (külastatud: 15.05.2014).
49. *The Complete Case for a Better Scotland*. Kättesaadav arvutivõrgus: sites.google.com/site/onlinepoliticalmanifestos/snp/snp2003.pdf?attredirects=0 (külastatud: 15.05.2014).
50. *The Devolution Debate This Century. Referendum* – BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/c20scot.shtml (külastatud: 15.05.2014).
51. *The Scottish Labour Party Manifesto 2011*. Kättesaadav arvutivõrgus: worldofstuart.excellentcontent.com/repository/ScottishLabourManifesto2011.pdf (külastatud: 16.05.2014).
52. *Timeline: Scottish independence referendum*. BBC News. Kättesaadav arvutivõrgus: www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19907675 (külastatud: 15.05.2014).
53. **Toomla**, Rein (2012). *Setssessioon – argumendid argumentide vastu*. Maailmast 2012, Tartu Ülikooli Kirjastus.
54. *Union with England Act 1707*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/aosp/1707/7/contents (külastatud 15.05.2014).
55. *Union with Scotland Act 1706*. Legislation.gov.uk. Kättesaadav arvutivõrgus: www.legislation.gov.uk/aep/Ann/6/11/contents (külastatud: 15.05.2014).

56. **Winetrobe**, Barry K. (2011). *Enacting Scotland's 'Written Constitution': The Scotland Act 1998*. Parliamentary History (Wiley-Blackwell) – Vol. 30, Issue 1. Lk. 85-100.
57. *Õiguskorraldus – Šotimaa*. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Kättesaadav arvutivõrgus: ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_sco_et.htm (külastatud: 15.05.2014).
58. *Õigusvaldkonna ametid – Šotimaa*. European e-justice. Kättesaadav arvutivõrgus: e-justice.europa.eu/content_legal_professions-29-sc-maximizeMS-et.do?member=1 (külastatud 15.05.2014).
59. *YES WE CAN Win the Best for Scotland; The SNP General Election Manifesto 1997*. Kättesaadav arvutivõrgus: www.politicsresources.net/area/uk/ge97/man/snp97.pdf (külastatud 15.05.2014).